

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΜΕΑ

ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑΣ

**(με βάση προτάσεις & συμπεράσματα των
περιφερειακών μελετών της νέας ΚΑΠ)**

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2007

Εισαγωγή.....	2
1. Υφιστάμενη κατάσταση παγκόσμιας και κοινοτικής αιγοπροβατοτροφίας.	3
1.1 Γαλακτοπαραγωγός αιγοπροβατοτροφία	4
1.2 Κρεατοπαραγωγός αιγοπροβατοτροφία.....	5
2. Ελληνική αιγοπροβατοτροφία	6
2.1 Αριθμός Εκμεταλλεύσεων & μέγεθος αιγοπροβατοτροφικών μονάδων	8
2.2 Παραγωγή αιγείου και προβείου κρέατος	11
2.3 Παραγωγή και χρήση αιγείου και προβείου γάλακτος	12
2.4 Οικονομική σημασία της Ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας.....	14
3. Μεταποίηση-τυποποίηση	15
3.1 Μονάδες επεξεργασίας γάλακτος.....	15
3.2 Σφαγιοτεχνική υποδομή	17
4. Στοιχεία αγοράς, εμπορίου, αυτάρκειας και κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα.....	17
5. Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εθνική πολιτική.....	20
6. Προβλήματα του τομέα της αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα.....	25
7. Ευκαιρίες και προοπτικές του τομέα της αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα	28
8. Βιολογική αιγοπροβατοτροφία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα	31
9. Στρατηγική για τη στήριξη και την ανάπτυξη του αιγοπροβατοτροφικού τομέα στην Ελλάδα	37

Εισαγωγή

Η κτηνοτροφία αποτελεί κλάδο της πρωτογενούς παραγωγής με εξέχουσα σημασία για τη χώρα μας, λόγω της μεγάλης παράδοσης της στον τομέα. Στην Ελλάδα, η ζωική παραγωγή αντιπροσωπεύει περίπου το 1/4 της ακαθάριστης αξίας της γεωργικής παραγωγής (23,6 % το 2005) και παρέμεινε στάσιμη για τη δεκαετία 1995-2005. Παρά την περιορισμένη συμμετοχή της στην ακαθάριστη αξία της γεωργικής παραγωγής κατέχει σημαντικό ρόλο στην εθνική μας οικονομία, γιατί παρέχει εισόδημα και εργασία σε χιλιάδες οικογένειες, συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στην περιφερειακή ανάπτυξη και στη διατήρηση του κοινωνικού ιστού του τόπου μας σε περιοχές με ιδιαίτερα προβλήματα (ορεινές-μειονεκτικές). Η συμμετοχή των επί μέρους κλάδων της κτηνοτροφίας στο σύνολο της ζωικής παραγωγής υπολογίζεται σε 58,7% για την αιγοπροβατοτροφία, 19,25% για τη βοοτροφία, 9,9% για την πτηνοτροφία, 7,8% για τη χοιροτροφία και 4,45% για τους λοιπούς τομείς.

Η **αιγοπροβατοτροφία** (μικρά μηρυκαστικά) αποτελεί παραδοσιακά έναν από τους δυναμικότερους κλάδους στη χώρα μας, συμβάλλοντας κατά 18% περίπου στο συνολικό αγροτικό εισόδημα. Η παραγωγική αυτή κατεύθυνση στηρίχθηκε στους

άφθονους φυσικούς πόρους και προσαρμόστηκε στις ιδιαίτερες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες της πατρίδας μας. Το αίγιο και πρόβιο κρέας και γάλα είναι δύο βασικές κατηγορίες προϊόντων με μεγάλη οικονομική σημασία κι αποτελούν τις

κυριότερες πηγές του αγροτικού εισοδήματος των κατοίκων των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών. Αξίζει να σημειωθεί ότι ίσως το δυνατότερο σημείο του τομέα είναι η υψηλή ποιότητα του παραγόμενου κρέατος, ως αποτέλεσμα μιας σειράς παραμέτρων που χαρακτηρίζουν την ελληνική πραγματικότητα όπως το εκτατικό σύστημα εκτροφής, οι εγχώριες φυλές και οι χορηγούμενες ζωτροφές.

Πολλά από τα στοιχεία που παρατίθεται στην συνέχεια έχουν αντληθεί από το εγχειρίδιο του Τμήματος Αιγοπροβατοτροφίας του Υπ.Α.Α.Τ. «Η Κατάσταση της Αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα και την Ε.Ε», Αθανάσιος Παπαθεοδώρου, Ντίνα Νικολάου, Αικατερίνη Τσολακίδη, Αθήνα 2006.

1. Υφιστάμενη κατάσταση παγκόσμιας και κοινοτικής αιγοπροβατοτροφίας.

Ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας για το σύνολο των χωρών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε) δεν έχει την ίδια σημασία όπως για τη χώρα μας. Στην Ε.Ε εκτρέφονται περίπου 100,5 εκατομμύρια πρόβατα και αίγες. Οι σημαντικότερες χώρες, από πλευράς εκτρεφόμενου αριθμού προβάτων, είναι το Ηνωμένο Βασίλειο με 24,4 εκατομμύρια, η Ισπανία με 22,5 εκατομμύρια, η Ιταλία με 8,0 εκατομμύρια, η Γαλλία με 8,8 εκατομμύρια και η Ελλάδα με 8,5 εκατομμύρια με βάση στοιχεία του 2005..

Σε ότι αφορά τις αίγες, για το ίδιο έτος, η Ελλάδα εκτρέφει 5,1 εκατομμύρια ζώα περίπου και ακολουθούν η Ισπανία με 2,9 εκατομμύρια, η Γαλλία με 1,2 εκατομμύρια και η Ιταλία με 960 χιλιάδες ζώα περίπου. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στη χώρα μας εκτρέφεται περίπου το 45% του συνολικού αριθμού αιγών της Ε.Ε.

Στην Ε.Ε η εκτροφή προβάτων και αιγών γίνεται κύρια για το κρέας τους ενώ στη χώρα μας γίνεται για το γάλα τους, χαρακτηριστικά αναφέρετε ότι το 95% των ζώων στην Ελλάδα αρμέγεται.

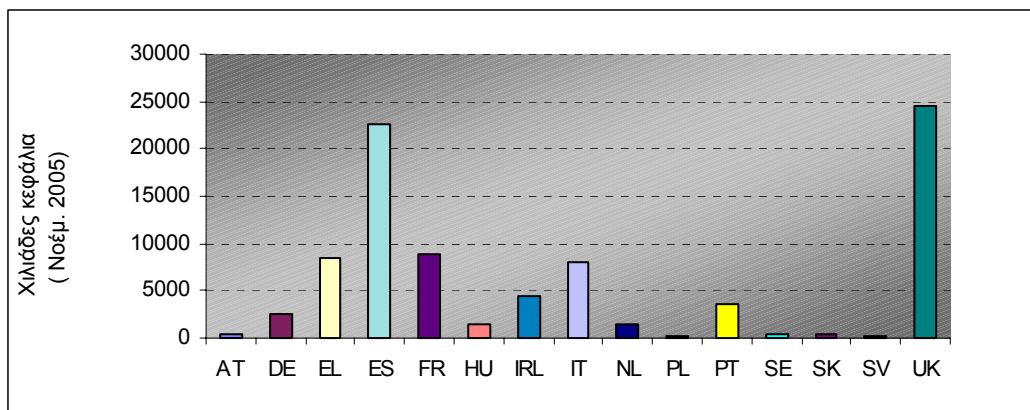
Το ζωικό κεφάλαιο σε επίπεδο Ε.Ε παρουσιάζει μείωση στο σύνολό του σε ποσοστό 11,3% περίπου το διάστημα 2000-2006, μείωση που αφορά τόσο τα πρόβατα, όσο και τις αίγες. Η μείωση αυτή είναι ιδιαίτερα αισθητή κατά τα δύο τελευταία έτη 2005 και 2006, αν και τα υπάρχοντα μέχρι τώρα στοιχεία για τα έτη αυτά αποτελούν εκτιμήσεις ή προβλέψεις.

Η εξέλιξη του ζωικού πληθυσμού στην Ε.Ε από το 2000 μέχρι το 2006 φαίνεται στον Πίνακα 1.

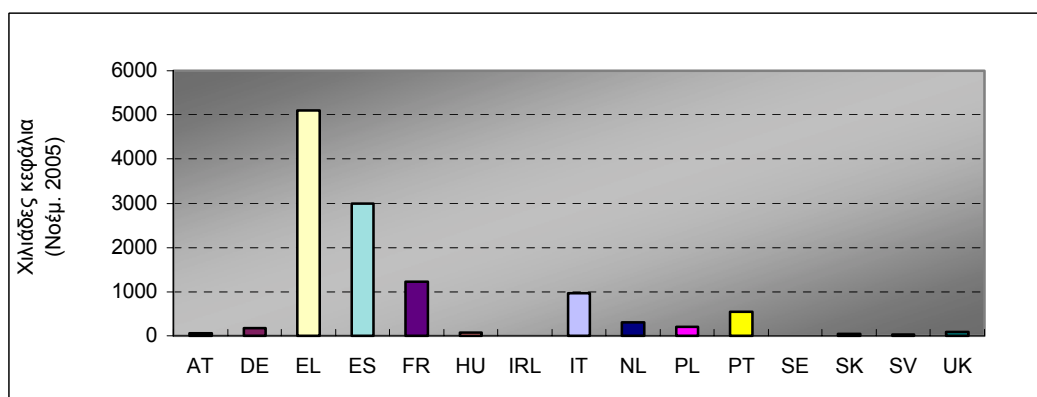
Είδος	Συνολικός αριθμός ζώων χιλιάδες κεφάλια						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ⁽¹⁾	2006 ⁽²⁾
Αίγες	12.095	12.599	12234	11772	12013	11781	11512
Πρόβατα	97.114	90.480	89380	89007	88569	87319	85315
ΣΥΝΟΛΟ	109.209	103.079	101.614	100.779	100.582	99.100	96.827

Πίνακας 1: Εξέλιξη του προβείου και αιγείου πληθυσμού στην Ε.Ε-25 για το χρονικό διάστημα 2000-2006 (πηγή Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Forecast Group, ⁽¹⁾ Εκτίμηση, ⁽²⁾ Πρόβλεψη).

Η κατανομή του ζωικού κεφαλαίου ανά Κράτος-Μέλος (Κ-Μ) για το έτος 2005 φαίνεται στα διαγράμματα που ακολουθούν (Διάγραμμα 1 & 2).

Διάγραμμα 1: Κατανομή του προβείου πληθυσμού ανά κράτος μέλος για το έτος 2005 (πηγή Eurostat).

Διάγραμμα 2: Κατανομή του αγείου πληθυσμού ανά κράτος μέλος για το έτος 2005 (πηγή Eurostat).

AT=Αυστρία, DE= Γερμανία, EL=Ελλάδα, ES=Ισπανία, FR=Γαλλία, HU= Ουγγαρία, IRL=Ιρλανδία, IT=Ιταλία, NL=Ολλανδία, PL=Πολωνία, PT=Πορτογαλία, SE=Σουηδία, SK=Σλοβακία, SV= Σλοβενία, UK=Μεγάλη Βρετανία.

1.1 Γαλακτοπαραγωγός αιγοπροβατοτροφία

Αίγες και πρόβατα με κατεύθυνση την γαλακτοπαραγωγή εκτρέφονται και στις γειτονικές μας χώρες όπως είναι η Βουλγαρία, η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (FYROM), η Ρουμανία και η Τουρκία.

Η εκτροφή προβάτων για παραγωγή γάλακτος αποτελεί δραστηριότητα που ασκείται κυρίως στις νότιες χώρες, όπου αρμέγεται μεγάλος αριθμός ζώων πχ. Ελλάδα με ποσοστό 95%, Ιταλία με ποσοστό 70% κ.λπ., ενώ στην Ε.Ε αρμέγεται περίπου το 30% των προβατινών κατά μέσο

όρο. Σε ότι αφορά το αιγείο γάλα αξιοποιείται κατά βάση για την παραγωγή ορισμένων τυριών κυρίως στη Γαλλία, την Ιταλία και την Ελλάδα.

Οι κύριες χώρες παραγωγής αιγείου και προβείου γάλακτος στην Ε.Ε είναι η Ελλάδα, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ισπανία και η Γαλλία. Η παραγόμενη ποσότητα γάλακτος στην Ε.Ε για το χρονικό διάστημα 1996-2005 φαίνεται στον πίνακα 2 που ακολουθεί.

Συνολική παραγωγή Αιγείου και Προβείου Γάλακτος στην Ε.Ε-15 σε χιλιάδες τόνους										
Έτη	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ποσότητα (χιλιάδες τόνοι)	3781	3790	3764	3633	3871	4001	4116	4094	3991	4021

Πίνακας 2: Εξέλιξη συνολικής παραγωγής αιγείου και προβείου γάλακτος στην Ε.Ε
(πηγή FAO & Eurostat).

Όπως φαίνεται και από τον παραπάνω πίνακα, η παραγωγή προβείου και αιγείου γάλακτος στην Ε.Ε παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις τα τελευταία χρόνια και κυμαίνεται γύρω από τους 4 εκατομμύρια τόνους. Αξιοσημείωτο είναι ότι η χώρα μας παράγει το 30% περίπου του συνολικώς παραγόμενου στην Ε.Ε προβείου και αιγείου γάλακτος.

Για το αιγείο και πρόβειο γάλα δεν υπάρχουν περιορισμοί στην παραγωγή (όπως τα όρια ποσόστωσης στο αγελαδινό γάλα) που να επιβάλλονται από την Ε.Ε. Έτσι οι κτηνοτρόφοι είναι ελεύθεροι να διαμορφώσουν την παραγωγή τους ανάλογα με την πορεία της ζήτησης, η οποία διαμορφώνει και τις τιμές. Το παραγόμενο πρόβειο και αιγείο γάλα κατευθύνεται σε διάφορες χρήσεις με κύρια την παραγωγή τυριών.

1.2 Κρεατοπαραγωγός αιγοπροβατοτροφία

Η παγκόσμια παραγωγή κρέατος προβλέπεται να υπερδιπλασιαστεί από τα 229 εκατομμύρια τόνους το 1999/2001 σε 465 εκατομμύρια τόνους το 2050.

Η Ε.Ε είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος παραγωγός προβείου και αιγείου κρέατος παγκοσμίως μετά την Κίνα. Το πρόβειο κρέας είναι το κύριο προϊόν του τομέα σε επίπεδο Ε.Ε, ενώ για τη χώρα μας είναι το γάλα.

Η εκτροφή προβάτων για παραγωγή κρέατος παρουσιάζει ενδιαφέρον τόσο για τις βόρειες χώρες της Ε.Ε, όπου τα πρόβατα εκτρέφονται σχεδόν αποκλειστικά για το σκοπό αυτό, όσο και για τις νότιες χώρες. Στη Νότια Ευρώπη, η εκτροφή αιγών συνδέεται σχεδόν εξ ολοκλήρου με την παραγωγή γάλακτος και το βάρος των εριφίων που απογαλακτίζονται και παχύνονται διαφέρει, ακολουθώντας παρόμοια πρότυπα με εκείνα των αμνών από αγέλες προβάτων γαλακτοπαραγωγής.

Η παραγωγή προβείου και αιγείου κρέατος ακολουθεί σταθερά πτωτική πορεία στην Ε.Ε, παρουσιάζοντας μια συνολική μείωση της τάξεως του 10% στη δεκαετία 1996-2005.

Συνολική παραγωγή Αιγείου και Προβείου Κρέατος στην Ε.Ε-15 σε χιλιάδες τόνους										
Έτη	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ποσότητα (χιλιάδες τόνοι)	1158	1121	1155	1163	1153	1021	1035	1014	1044	1044

Πίνακας 3: Εξέλιξη συνολικής παραγωγής αιγείου και προβείου κρέατος στην Ε.Ε

(πηγή FAO & Eurostat).

Η εγχώρια συνολική παραγωγή αιγείου και προβείου κρέατος αντιστοιχεί μόλις στο 11-12% της συνολικής αντίστοιχης παραγωγής της Ε.Ε.

Γενικότερα, παρατηρείται μείωση τόσο της παραγωγής, όσο και της κατά κεφαλήν κατανάλωσης.

2. Ελληνική αιγοπροβατοτροφία

Η αιγοπροβατοτροφία προσφέρεται σαν μια διέξοδος της σύγχρονης αγροτικής οικονομίας, συμμετέχοντας κατά 45% περίπου στη συνολική ακαθάριστη αξία της ζωικής παραγωγής και κατά 15% περίπου στη συνολική αξία όλης της γεωργικής παραγωγής.

Για την χώρα μας, ο τομέας έχει ιδιαίτερη σημασία δεδομένου ότι αξιοποιεί εκτάσεις ορεινές-μειονεκτικές που θα ήταν αδύνατο να αξιοποιηθούν διαφορετικά. Η αιγοπροβατοτροφία στο σύνολο δεν έχει εσταβλισμένη μορφή αλλά εκτατική, γεγονός που δημιουργεί προβλήματα σε σχέση με τη διαχείριση των κοινόχρηστων βοσκοτόπων.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία σημαντική μείωση των παραγωγικών ζώων που εκτρέφονται νομαδικά ή οικόσιτα και μία τάση συγκέντρωσης σε μεγάλες και οργανωμένες μονάδες. Η διατροφή τους στηρίζεται κατά μεγάλο ποσοστό στους φυσικούς βοσκότοπους (λιβάδια), οι οποίοι αποτελούν περίπου το 40% της συνολικής έκτασης της χώρας. Τα περισσότερα λιβάδια (περίπου 85%) βρίσκονται σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές, και τα περισσότερα από τα μισά (57%) είναι κοινόχρηστα. Η κοινόχρηστη εκμετάλλευση σημαίνει ότι κάθε κάτοικος ενός οικισμού

μπορεί να βόσκει όσα ζώα θέλει στην έκταση λιβαδιών του οικισμού χωρίς καμιά ρύθμιση ή περιοριστικούς όρους. Το αποτέλεσμα είναι ότι όλα τα προσιτά λιβάδια έχουν υποβαθμιστεί έντονα και αποδίδουν κάτω από το 1/3 του δυναμικού παραγωγής τους, ενώ αντίθετα, μένουν ανεκμετάλλευτες σημαντικές εκτάσεις βοσκοτόπων στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Υπολογίζεται ότι τα πρόβατα και οι αίγες χρησιμοποιούν περίπου 10,5 εκατομμύρια τόνους ξηρής βοσκήσιμης ύλης που παράγεται ετησίως στους φυσικούς βοσκότοπους της χώρας.

Όπως προαναφέρθηκε, ο κύριος όγκος της ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας έχει ως παραγωγική κατεύθυνση την γαλακτοπαραγωγή και προέρχεται από γενετικώς ανομοιογενή ποίμνια, τα οποία απαρτίζονται από ζώα διαφορετικών φυλών και κυρίως από ζώα διασταυρούμενα άγνωστης γονοτυπικής σύνθεσης, παρουσιάζοντας μεγάλη παραλλακτικότητα σε ότι αφορά τα μορφολογικά, φυσιολογικά και παραγωγικά χαρακτηριστικά τους. Ο συνολικός αριθμός των εγχώριων προβάτων που εκτρέφονται σε αμιγή ποίμνια δεν υπερβαίνει τα 700.000 κεφάλια. Ειδικότερα, από τις 26 συνολικά ελληνικές φυλές, οι έξι έχουν εξαφανισθεί, ενώ οι υπόλοιπες έχουν κύρια κατεύθυνση την γαλακτοπαραγωγή, συνδυασμένη με την παραγωγή κρέατος αμνού και εριφίου και δευτερευόντως με την παραγωγή μαλλιού¹. Ο συνολικός πληθυσμός των προβάτων στην Ελλάδα ανέρχεται

περίπου σε 9 εκατομμύρια κεφαλές, από τις οποίες το 90% περίπου είναι κυρίως διασταυρώσεις μεταξύ των διαφόρων ελληνικών φυλών. Η χώρα μας έχει την μεγαλύτερη αναλογία ενήλικων θηλυκών αρμεγόμενων ζώων (προβατίνες και αίγες) που φθάνει περίπου στο 90% του συνολικού πληθυσμού των ζώων.

Οι πληθυσμοί των προβάτων και των αιγών έχουν αντίστοιχη κατανομή στις διάφορες περιοχές της χώρας και η πυκνότητά τους σχετίζεται με την ύπαρξη βοσκοτόπων.

Στην Ελλάδα εκτρέφονται συνολικά περίπου 14 εκατομμύρια πρόβατα και αίγες, σύμφωνα με τα στοιχεία απογραφής της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος (Ε.Σ.Υ.Ε) του 1999-2000. Μεταξύ των απογραφών των ετών 1991 και 2000, των οποίων τα στοιχεία θεωρούνται τα πλέον αξιόπιστα, το ζωικό κεφάλαιο παρουσίασε

¹ Μελέτη του καθηγητή Εμμανουήλ Ρογδάκη

μικρή αύξηση κατά 4,5%, αύξηση που ήταν διπλάσια (σε ποσοστό) για τα πρόβατα απ' ότι για τις αιγες.

Η εξέλιξη του ζωικού κεφαλαίου προβάτων και αιγών στην χώρα μας φαίνεται στον Πίνακα 4.

Συνολικός αριθμός ζώων χιλιάδες κεφάλια							
Είδος	1991 ⁽¹⁾	2000 ⁽¹⁾	2001 ⁽²⁾	2002 ⁽²⁾	2003 ⁽²⁾	2004 ⁽²⁾	2005 ⁽³⁾
Αιγες	5.188	5.327	5.666	5.468	5.117	5.209	4.821
Πρόβατα	8.269	8.753	9.127	8.858	9.326	8.913	9.040
ΣΥΝΟΛΟ	13.457	14.066	14.793	14.326	14.443	14.122	13.861

Πίνακας 4: Εξέλιξη του προβείου και αιγείου πληθυσμού στην Ελλάδα (Στοιχεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος (ΕΣΥΕ): ⁽¹⁾Απογραφή, ⁽²⁾Δειγματοληπτική Έρευνα, ⁽³⁾ Προσωρινά Στοιχεία).

Η ασήμαντη αυτή αύξηση του ζωικού κεφαλαίου αποδίδεται στους παρακάτω λόγους:

- ⌘ Στην συνταξιοδότηση και εγκατάλειψη από πολλούς παλαιούς κτηνοτρόφους του επαγγέλματος.
- ⌘ Στην ανυπαρξία διάδοχης κατάστασης ιδίως από νέους κτηνοτρόφους.
- ⌘ Στην εφαρμογή από το 1993 και πέραν, των Ανώτατων Ατομικών Ορίων (ΑΑΟ) δικαιωμάτων στην πριμοδότηση των επιλέξιμων προβατίνων και αιγών.
- ⌘ Στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι και ειδικά οι αιγοπροβατοτρόφοι στην άσκηση του επαγγέλματός τους (πχ. καθεστώς βοσκοτόπων, έλλειψη υποδομών κλπ.).
- ⌘ Στην έλλειψη συλλογικών οργανώσεων των αιγοπροβατοτρόφων.
- ⌘ Στην πολύ μεγάλη μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων με 1-9 ζώα.
- ⌘ Στην έλλειψη σύνδεσης του πρωτογενή τομέα με τη μεταποίηση και εμπορία του προβείου και αιγείου κρέατος.

2.1 Αριθμός Εκμεταλλεύσεων & μέγεθος αιγοπροβατοτροφικών μονάδων

Κατά την περίοδο ένταξης της χώρας μας στην Ε.Ε (1981) ο αριθμός των εκμεταλλεύσεων ήταν 217.810 για τα πρόβατα και 323.630 για τις αιγες. Ο αριθμός

αυτός μειώθηκε δραστικά τα επόμενα χρόνια (43% περίπου στην περίπτωση των προβάτων και 51% περίπου στην περίπτωση των αιγών), λόγω των διαρθρωτικών μεταβολών που συνέβησαν στον τομέα.

Η κυρίαρχη μορφή των εκμεταλλεύσεων στην πατρίδα μας συνίσταται σε μικρές οικογενειακές μονάδες εκτατικής μορφής, οι οποίες χαρακτηρίζονται από μεγάλο βαθμό διαφοροποίησης ως προς το μέγεθος, τις σταυλικές εγκαταστάσεις, την παραγωγή κ.λπ. Το εκτατικό σύστημα, στο πλαίσιο του οποίου εκτρέφονται τα περισσότερα αιγοπρόβατα (85%), χαρακτηρίζεται από ετήσιες μετακινήσεις (προς και από τους θερινούς-ορεινούς βοσκότοπους) και από μεγάλες διαδρομές των κοπαδιών κατά τη διάρκεια της ημέρας, τόσο μέσα στο βοσκότοπο, όσο και γύρω από τα «χειμαδιά», για εξεύρεση βοσκής. Η εκτατική εκτροφή ταιριάζει περισσότερο στην σύγχρονη τάση παραγωγής προϊόντων ποιότητας, προϊόντων βιολογικής εκτροφής ή ολοκληρωμένης παραγωγής.

Η χωροταξική κατανομή των προβάτων και των αιγών είναι περίπου ίδια σε όλες τις περιφέρειες της χώρας. Λόγω των ιδιαίτερων εδαφοκλιματικών συνθηκών (εκτεταμένες ορεινές και ημιορεινές περιοχές, μεγάλος αριθμός νησιών) η πλειοψηφία των ζώων (80% των προβάτων και 90% των αιγών) εκτρέφονται σε ορεινές, άγονες και μειονεκτικές περιοχές, όπου κατά κανόνα η αιγοπροβατοτροφία αποτελεί τον κύριο παραγωγικό τομέα και όπου οι εναλλακτικές λύσεις απασχόλησης είναι δύσκολες αν όχι αδύνατες.

Ο συνολικός αριθμός αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα μας ξεπερνά τις 300.000. Σύμφωνα με την απογραφή της ΕΣΥΕ 1999/2000, στη χώρα μας υπάρχει ακόμα ένας μεγάλος αριθμός εκμεταλλεύσεων μικρής δυναμικότητας (μέχρι 49 ενήλικα ζώα) που αντιπροσωπεύει το 62,7% του συνολικού αριθμού των προβατοτροφικών και το 83,9% των αιγοτροφικών εκμεταλλεύσεων. Στις εκμεταλλεύσεις αυτές εκτρέφεται σχετικά μικρός αριθμός ζώων που αντιστοιχεί μόλις στο 15,0% και στο 18,0% του συνολικού αριθμού αντίστοιχα.

Στον πίνακα 5 παρουσιάζεται η κατανομή εκμεταλλεύσεων προβάτων και αιγών κατά τάξη μεγέθους και διαφορές μεταξύ των απογραφών των ετών 1991 και 1999/2000 για το σύνολο της χώρας.

Τάξη μεγέθους (αρ. ζώων)	Αριθμός εκμεταλλεύσεων		Διαφορά %	Αριθμός ζώων		Διαφορά %
	1991	1999/2000	91 - 99	1991	1999/2000	91 - 99
Π Ρ Ο Β Α Τ Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Κ Ε Σ						
1-9	49.011	30.284	-38,21	196.939	129.547	-34,22
10-49	61.880	50.385	-18,58	1.400.334	1.181.055	-15,66
50-99	22.179	19.072	-14,01	1.508.470	1.317.115	-12,69
100-199	18.354	17.123	-6,71	2.479.678	2.365.144	-4,62
200& άνω	9.136	11.687	27,92	2.684.270	3.759.807	40,07
ΣΥΝΟΛΟ	160.560	128.551	-19,94	8.269.691	8.752.668	5,84
Α Ι Γ Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Κ Ε Σ						
1-9	14.3352	83.132	-42,01	466.433	290.301	-60,67
10-49	37.128	33.014	-11,08	714.052	669.125	-6,71
50-99	7.026	6.861	-2,35	479.344	468.913	-2,22
100-199	7.617	7.023	-7,80	1.056.484	982.343	-7,55
200 & άνω	7.597	8.221	8,21	2.471.731	291.6519	15,25
ΣΥΝΟΛΟ	202.720	138.251	-31,80	5.188.044	532.7201	2,61

Πίνακας 5: Κατανομή εκμεταλλεύσεων προβάτων και αιγών κατά τάξη μεγέθους και διαφορές μεταξύ των απογραφών των ετών 1991 και 1999/2000 (πηγή ΕΣΥΕ).

Προκύπτει επομένως ότι, για το χρονικό διάστημα 1991-1999/2000, υπάρχει μείωση του αριθμού των εκμεταλλεύσεων κατά 20% για τις προβατοτροφικές και 32% για τις αιγοτροφικές.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΟΣΔΕ² για το έτος 2005 υπολογίζεται ότι οι εκμεταλλεύσεις με πάνω από δέκα ζώα ανέρχονταν στις 110.000. Το μέγεθος μιας μέσης εκμετάλλευσης (με περισσότερα από 10 ζώα) είναι 84 πρόβατα και 99 αίγες.

Τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή των συγκομιζόμενων ζωοτροφών βαίνει αυξανόμενη και διαγράφεται μία τάση δημιουργίας αιγοπροβατοτροφικών μονάδων στην πεδινή ζώνη με μονάδες σταβλισμένης εκτροφής με μεγαλύτερο βαθμό εκμηχάνισης και φυσικά περισσότερα επενδυμένα κεφάλαια. Οι υπάρχουσες αιγοπροβατοτροφικές μονάδες χαρακτηρίζονται από αρκετά διαρθρωτικά προβλήματα στις εκμεταλλεύσεις και χρήζουν εκσυγχρονισμού.

² Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου

2.2 Παραγωγή αιγείου και προβείου κρέατος

Ο τρόπος εκτροφής (εκτατική) των αιγών και προβάτων στη χώρα μας, μαζί με τις εγχώριες φυλές, προσδίδουν στο παραγόμενο κρέας την επιδιωκόμενη από το καταναλωτικό κοινό γεύση. Το μέσο βάρος των σφαγίων που διατίθεται στην αγορά είναι από τους χαμηλότερους στην Ε.Ε αλλά και στον κόσμο. Αυτό από οικονομικής απόψεως θεωρείται ασύμφορο, ωστόσο τα μεγάλα σφάγια δεν γίνονται αποδεκτά από το Ελληνικό καταναλωτικό κοινό που στη συντριπτική του πλειοψηφία προτιμά σφάγια γάλακτος βάρους 10 έως 14 κιλά.

Κατά την περίοδο 1981-1995 αυξήθηκε και ο αριθμός των παραγωγικών ζώων (αιγών και προβάτων) στη χώρα μας, όπως επίσης και οι παραγόμενες ποσότητες κρέατος. Η αύξηση αυτή στην παραγωγή του αιγείου κρέατος ήταν της τάξης του 17,8% και του προβείου 3,8%.

Η συνολική εξέλιξη της παραγωγής προβείου και αιγείου κρέατος στην Ελλάδα για το χρονικό διάστημα 1996-2006, φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί (πίνακα 6).

Προϊόν	Συνολική παραγωγή Κρέατος σε χιλιάδες τόνους										
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Αίγιο	47,0	47,4	46,8	44,8	43,7	42,4	43,2	41,67	41,42	39,26	37,37
Πρόβιο	84,0	83,7	82,7	81,0	79,6	78,7	79,8	78,21	78,29	75,36	73,85
ΣΥΝΟΛΟ	131,0	131,1	129,5	125,8	123,3	121,1	123,0	119,9	119,7	114,6	111,2

Πίνακας 6: Εξέλιξη της παραγωγής προβείου και αιγείου κρέατος στην Ελλάδα στο διάστημα 1996-2006 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ.).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι για το χρονικό διάστημα 1996-2006 η παραγωγή αιγείου και προβείου κρέατος παρουσίασε μείωση (15%).

Στα έτη 2003 και 2004 παρουσιάζεται σταθεροποιητική τάση της συνολικά παραγόμενης ποσότητας αιγείου και προβείου κρέατος στους 129 χιλιάδες τόνους, ακολουθούμενη από μια πτώση το 2005 και 2006. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται για τα έτη 2002-2005 βασικά στοιχεία του αιγείου και προβείου κρέατος.

Μεγέθη	2002	2003	2004	2005
Καθαρή Παραγωγή (χιλιάδες κεφάλια)	11.731,57	11.342,88	11.306,64	10.946
Μέσο Βάρος Σφαγίου (Μ.Β.Σ) (κιλά)	10,49	10,57	10,59	10,47
Καθαρή Παραγωγή (χιλιάδες τόνους)	123,05	119,88	119,70	114,60
Ακαθάριστη Εγχώρια Παραγωγή (χιλιάδες τόνους Μ.Β.Σ)	115,14	110,66	108,38	107,34

Πίνακας 7: Εγχώρια παραγωγή κρέατος τελευταίας τετραετίας (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η ακαθάριστη αξία του κρέατος (προβείου και αιγείου) στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει περίπου το 75% της αξίας του γάλακτος.

2.3 Παραγωγή και χρήση αιγείου και προβείου γάλακτος

Στην χώρα μας παράγονται περίπου 630.000 τόνοι προβείου και 420.000 τόνοι γίδινου γάλακτος, από τους οποίους το 90 % του προβείου και το 80,0% του γίδινου τυροκομείται. Το ύψος της παραγωγής γάλακτος διαμορφώνεται ανάλογα με το γενετικό δυναμικό των παραγωγικών ζώων, τη φυσιολογική λειτουργία του ζώου (ημερήσια παραγωγή γάλακτος), τη διατροφή, τις συνθήκες που διαμορφώνουν το περιβάλλον στο οποίο διαβιούν και πραγματοποιούν τις αποδόσεις τους (διακύμανση από έτος σε έτος) κι επίσης από τη διάρκεια της γαλακτικής περιόδου. Η γαλακτοπαραγωγή κυμαίνεται³ από 90 έως 240 κιλά για τα πρόβατα και από 100 έως 370 κιλά για τις αίγες. Οι περισσότερες γαλακτοπαραγωγικές φυλές έχουν γαλακτική περίοδο διάρκειας 200-230 ημερών, ενώ η συνήθης διάρκεια της γαλακτικής περιόδου είναι 160-180 ημέρες.

Κατά την περίοδο 1981-1995 αυξήθηκε και ο αριθμός των παραγωγικών ζώων (αιγών και προβάτων) στη χώρα μας, όπως επίσης και οι παραγόμενες ποσότητες γάλακτος. Η αύξηση αυτή στην παραγωγή του αιγείου γάλακτος ήταν της τάξης του 13,6% και προβείου 7%.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η παραγόμενη ποσότητα αιγείου και προβείου γάλακτος για το χρονικό διάστημα 1995-2004 (πίνακας 8). Από τον πίνακα είναι εμφανές ότι στη χώρα μας η παραγωγή γάλακτος κατά το χρονικό διάστημα 1995-2004 παρουσίασε μικρή αύξηση της τάξης του 9,6%.

³ Χατζηγεωργίου και Παπαβασιλείου 1998

Προϊόν	Συνολική παραγωγή Αιγίου και Προβείου Γάλακτος σε χιλιάδες τόνους									
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Αιγείο	432,0	421,0	410,9	448,2	469,6	478,7	450,0	441,9	445,8	470,3
Πρόβειο	638,6	625,8	627,2	630,2	662,1	700,0	670,0	677,0	695,4	703,3
ΣΥΝΟΛΟ	1070,6	1046,8	1038	1078,4	1131,7	1178,7	1120,0	1118,9	1141,2	1173,6

Πίνακας 8: Εξέλιξη της παραγωγής προβείου και αιγείου γάλακτος στην Ελλάδα στο διάστημα 1995-2004 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπ.Α.Α.Τ. για την τελευταία τετραετία ο αριθμός των αμελγόμενων προβάτων ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 7 εκατομμύρια με μέση παραγωγή 690 χιλιάδες τόνους, όπως φαίνεται στον πίνακα 9 .

ΕΤΗ	Πρόβατα Οικόσιτα Βελτιωμένα	Παραγωγή γάλακτος Οικόσιτων Βελτιωμένων Προβάτων (τόνοι)	Πρόβατα Ποιμενικά - Νομαδικά	Παραγωγή γάλακτος Ποιμενικών - Νομαδικών Προβάτων (τόνοι)	Σύνολο Αμελγόμενων Προβάτων	Συνολική παραγωγή προβείου γάλακτος (τόνοι)
2002	664.459	83.887	6.252.612	614.081	6.917.071	697.968
2003	652.279	81.253	6.438.520	601.012	7.090.799	682.265
2004	657.818	82.157	6.395.918	621.162	7.053.736	703.319
2005	682.776	83.316	6.074.794	593.355	6.631.920	676.671
Μέσος Όρος	664.333	82.653	6.290.461	607.403	6.923.382	690.056

Πίνακας 9: Παραγωγή προβείου γάλακτος για την τετραετία 2002-2005 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Για το ίδιο χρονικό διάστημα ο συνολικός αριθμός των αμελγόμενων αιγών ανέρχεται κατά μέσο όρο σε 4 εκατομμύρια με μέση παραγωγή 470 χιλιάδες τόνους, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί (πίνακας 10).

ΕΤΗ	Αίγες Οικόσιτες Βελτιωμένες	Παραγωγή γάλακτος Οικόσιτων Βελτιωμένων Αιγών (τόνοι)	Αίγες Ποιμενικές - Νομαδικές	Παραγωγή γάλακτος Ποιμενικών - Νομαδικών Αιγών (τόνοι)	Σύνολο Αμελγόμενων Αιγών	Συνολική παραγωγή αιγείου γάλακτος (τόνοι)
2002	561.799	119.807	3.522.622	363.223	4.084.421	483.030
2003	567.683	118.750	3.493.297	357.762	4.060.980	476.512
2004	566.720	118.443	3.372.421	351.865	3.939.141	470.308
2005	529.333	102.962	3.342.596	340.354	3.871.929	443.316
Μέσος Όρος	556.384	114.991	3.432.734	353.301	3.989.118	468.292

Πίνακας 10: Παραγωγή αιγείου γάλακτος για την τετραετία 2002-2005 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Η μεγαλύτερη ποσότητα (75%) του αιγείου και προβείου γάλακτος χρησιμοποιείται για την παραγωγή τυροκομικών προϊόντων (φέτα, κασέρι) σε βιομηχανίες, βιοτεχνίες και οικογενειακές επιχειρήσεις (οικοτεχνίες). Το υπόλοιπο αξιοποιείται σε διάφορα άλλα παραδοσιακά προϊόντα (π.χ. γιαούρτι), είτε ιδιοκαταναλώνεται από τους παραγωγούς.

Η χρήση του γάλακτος για την παραγωγή παραδοσιακών προϊόντων για τον Ελληνικό χώρο όπως πρόβειο γιαούρτι, βούτυρο και πάνω από όλα τυρί «Φέτα» από αμιγώς πρόβειο ή μίγμα προβείου και αιγείου γάλακτος, καθώς και άλλων ειδών τυριών, πέρα από το γεγονός ότι αποτελούν μια εξίσου σημαντική πηγή εισοδήματος για τους κτηνοτρόφους με αυτή του κρέατος, είναι η πρώτη ύλη για την παραγωγή και διάθεση στην αγορά παραδοσιακών προϊόντων. Πολλά από τα παραγόμενα προϊόντα, είναι Προϊόντα Ονομασίας Προελεύσεως (ΠΟΠ) με κυριότερο το τυρί ΦΕΤΑ, που βρίσκουν αξιόλογη θέση στις αγορές του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Στην αιγοπροβατοτροφία γαλακτοπαραγωγής υπολογίζεται ότι απασχολούνται περίπου 110.000 οικογένειες που ζουν από την άσκηση αυτού του δύσκολου και επίπονου επαγγέλματος, ενώ η παραγωγή γάλακτος κυμαίνεται σε 1,1 εκατομμύρια τόνους και αντιπροσωπεύει το 25-30% της Ε.Ε.

2.4 Οικονομική σημασία της Ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας

Ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, όπως προαναφέρθηκε, είναι ο σημαντικότερος τομέας της Ελληνικής κτηνοτροφίας για τους εξής λόγους:

- ⌘ Με τον κλάδο αυτόν ασχολούνται περίπου 110.000 εκμεταλλεύσεις με πάνω από 10 ενήλικα ζώα, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΣΔΕ .
- ⌘ Αποτελεί σημαντική, αν όχι την κυριότερη, πηγή εισοδήματος για τις περισσότερες ορεινές, νησιωτικές και με ειδικά προβλήματα (μειονεκτικές) περιοχές της χώρας μας.
- ⌘ Παράγει σημαντικά για τη διατροφή του πληθυσμού προϊόντα (γάλα-κρέας).
- ⌘ Παρέχει την πρώτη ύλη (γάλα και κρέας) σε μεγάλο αριθμό μεταποιητικών βιομηχανιών τροφίμων (γαλακτοβιομηχανίες, τυροκομεία, σφαγεία).
- ⌘ Αποτελεί κύρια πηγή εισροών και κονδυλίων (μόνο(μόνο από τις επιδοτήσεις των επιλέξιμων προβατίνων και αιγών καταβλήθηκαν το 2005 στους δικαιούχους περίπου 240 εκατομμύρια € από 100% κοινοτικούς πόρους).

❧ Η αξία των προϊόντων του κλάδου αντιπροσωπεύει το 7,5 % της συνολικής Ακαθάριστης Αξίας της Γεωργικής Παραγωγής της χώρας μας και το 31,85 % της συνολικής Ακαθάριστης Αξίας της Ζωικής Παραγωγής, σύμφωνα με στοιχεία της ΕΣΥΕ (2004), όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 11:

ΕΤΟΣ	ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΗ ΑΞΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (1)	ΑΞΙΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΕΠΙΔ/ΣΕΙΣ (2)	ΑΞΙΑ ΖΩΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΜΕ ΕΠΙΔ/ΣΕΙΣ (3)	ΑΞΙΑ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ Κ.Λ.Π.	ΑΞΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΛΑΔΟΥ ΑΙΓΟΠΡΟΒ/ΦΙΑΣ (4)	% (2)/(1)	% (3)/(1)	% (4)/(1)	% (4)/(3)
2000	11107,22	7988,3	2662,62	456,3	853,4	71,92	23,97	7,68	32,05
2001	11389,52	8195,5	2769,9	424,2	812,3	71,96	24,32	7,13	29,33
2002	11396,94	8222,3	2768,8	405,8	949,7	72,14	24,29	8,33	34,30
2003	11418,66	8198,8	2815,4	404,5	961,1	71,80	24,66	8,42	34,14
2004	11701,38	8378,6	2877,61	445,17	907,56	71,60	24,59	7,76	31,54
2005	11903,06	8536,66	2903,54	462,86	924,95	71,71	24,39	7,77	31,86

Πίνακας 11: Εξέλιξη της Ακαθάριστης Αξίας της Γεωργικής, Φυτικής και Ζωικής Παραγωγής στην Ελλάδα σε εκατομμύρια Ευρώ (πηγή ΕΣΥΕ).

Η μεγάλη οικονομική σημασία της αιγοπροβατοτροφίας έγκειται στην παραγωγή μεγάλων ποσοτήτων ποικίλων προϊόντων κυρίως γάλακτος (1,1 εκατομμύρια τόνους, πίνακας 8), κρέατος (110-120 χιλιάδες τόνοι, πίνακας 6), μαλλιού και δέρματος αλλά και στην στήριξη των άφθονων και φτηνών φυσικών πόρων (κυρίως βοσκότοπους) μικρών δυνατοτήτων για εναλλακτική αξιοποίηση.

3. Μεταποίηση-τυποποίηση

Η συμμετοχή της ελληνικής κτηνοτροφίας στην αγροτική παραγωγή είναι δυσανάλογα μικρή σε σχέση με τις ανάγκες της εγχώριας κατανάλωσης σε κρέας και γαλακτοκομικά προϊόντα.

3.1 Μονάδες επεξεργασίας γάλακτος

Στη χώρα μας υπολογίζεται ότι 250.000 χιλιάδες οικογένειες απασχολούνται στον τομέα ως κτηνοτρόφοι ή και μεταποιητές. Την πρώτη ύλη σ' αυτούς παρέχει η αιγοπροβατοτροφία και για το λόγο αυτό θεωρείται ότι είναι η σπονδυλική στήλη της ελληνικής κτηνοτροφίας. Υπάρχουν περιοχές, όπως π.χ. τα Καλάβρυτα, που το 95% των κατοίκων και της οικονομίας της περιοχής βασίζεται στην αιγοπροβατοτροφία και στην παραγωγή φέτας,

που είναι Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ). Τα περισσότερα τυριά ΠΟΠ (φέτα, κασέρι, γραβιέρα, ανθότυρο κλπ.) παράγονται από πρόβειο ή αίγαιο και πρόβειο γάλα, για το λόγο αυτό είναι απαραίτητη η ανάπτυξη του τομέα. Ωστόσο, παρότι έχουν ήδη καλυφθεί οι ανάγκες ίδρυσης τυροκομείων και γενικότερα μονάδων επεξεργασίας γάλακτος – παραγωγής γαλακτοκομικών προϊόντων (εξαιρουμένων αυτών για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων και προϊόντων ΠΟΠ) κρίνεται αναγκαίος ο εκσυγχρονισμός αρκετών από τις μονάδες αυτές.

Υπάρχουν 4 κύρια κανάλια διάθεσης του αιγείου και προβείου γάλακτος από τους παραγωγούς:

- ❧ σε τοπικό ιδιωτικό τυροκομείο
- ❧ σε συνεταιριστικό τυροκομείο
- ❧ σε μεγάλη βιομηχανία
- ❧ σε ιδιωτική κατανάλωση

Οι παραγωγοί που πωλούν το γάλα σε τοπικά τυροκομεία επηρεάζονται κυρίως από τις προσωπικές σχέσεις, έχουν μέτρια παραγωγή γάλακτος, είναι μεσήλικες, έχουν μεγάλα ποίμνια, διαθέτουν περισσότερο από το 61% της γης τους στην αιγοπροβατοτροφική εκμετάλλευση και οι οικονομικές τους αποδόσεις είναι στο μέσο όρο. Οι παραγωγοί που χρησιμοποιούν το εργοστάσιο του συνεταιρισμού για τη διάθεση του γάλακτος επηρεάζονται κυρίως από την τιμή πώλησης, είναι μέτριας δυναμικότητας παραγωγοί, είναι νέοι σε ηλικία, έχουν μεγάλα ποίμνια, διαθέτουν περισσότερο από το 61% της γης τους στην αιγοπροβατοτροφική εκμετάλλευση και οι οικονομικές τους αποδόσεις είναι επίσης στο μέσο όρο. Οι παραγωγοί που προτιμούν να διαθέτουν το γάλα στις μεγάλες γαλακτοβιομηχανίες έχουν μονάδες μεγάλης δυναμικότητας, είναι μέσης ηλικίας, έχουν μεγάλα ποίμνια, διαθέτουν περισσότερο από το 61% της γης τους στην αιγοπροβατοτροφική εκμετάλλευση και οι οικονομικές τους αποδόσεις είναι πάνω από το μέσο όρο. Τέλος οι παραγωγοί που χρησιμοποιούν το γάλα για ιδιωτική κατανάλωση επηρεάζονται από την ποσότητα του παραγόμενου γάλακτος, είναι μικρής δυναμικότητας, μεγάλης ηλικίας, έχουν μικρό ποίμνιο, διαθέτουν λιγότερο από 30% της γης τους στην

αιγοπροβατοτροφική εκμετάλλευση και οι οικονομικές τους αποδόσεις είναι κάτω από το μέσο όρο⁴.

Υπολογίζεται ότι το 96% των παραγωγικών επιχειρήσεων έχει ετήσια παραγωγική δυναμικότητα κάτω από 1.000 τόνους, ενώ το υπόλοιπο 4% έχει ετήσια παραγωγική δυναμικότητα η οποία βρίσκεται μεταξύ 1.000 – 15.000 τόνων.

Προβλέπεται μείωση τόσο του αριθμού αλλά και του παραγόμενου προϊόντος των μονάδων μικρής παραγωγικής δυναμικότητας. Το γεγονός αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αδυναμία επίτευξης οικονομίας κλίμακας, στην αδυναμία τυποποίησης και πιστοποίησης της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων και στην αδυναμία εναρμόνισης με τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από την Εθνική και Ευρωπαϊκή νομοθεσία.

3.2 Σφαγιοτεχνική υποδομή

Στη χώρα μας έχουν ήδη καλυφθεί οι ανάγκες ίδρυσης σφαγείων, ενώ παρατηρούνται περαιτέρω ανάγκες για εκσυγχρονισμό ορισμένων σφαγείων και τυποποιητηρίων κρέατος καθώς και ίδρυσης κυρίως μονάδων επεξεργασίας – διαχείρισης υποπροϊόντων και παραπροϊόντων σφαγής.

Σύμφωνα με στοιχεία του 2005 ο αριθμός των σφαγείων στη χώρα μας υπολογίζεται ότι προσεγγίζει τα 140, τα περισσότερα από αυτά είναι μικτά και μόνο 20 σφαγεία από το συνολικό αριθμό των σφαγείων δεν είναι κατάλληλα για αιγοπρόβατα.

4. Στοιχεία αγοράς, εμπορίου, αυτάρκειας και κατανάλωσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Το γάλα και το κρέας είναι τρόφιμα ζωτικής σημασίας, αναπτυξιακοί μοχλοί και διατροφικά όπλα στρατηγικής σημασίας για τις χώρες που τα παράγουν και τα εμπορεύονται. Υπάρχει μια εκτίμηση ότι στην αγορά της Ε.Ε ο συνολικός τζίρος κατανάλωσης τυριού με το όνομα ΦΕΤΑ ανέρχεται στο ποσό του 1 δις € τον χρόνο, ενώ οι εξαγωγές από την Ελλάδα ανέρχονται περίπου στα 130 εκατομμύρια €.

Η Ε.Ε είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός, εισαγωγέας και καταναλωτής αιγείου και προβείου κρέατος. Κυριότεροι προμηθευτές της Ε.Ε σε πρόβειο κρέας (δεν γίνονται εισαγωγές αιγείου) είναι η Ν. Ζηλανδία, η Αυστραλία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία κλπ.

⁴ ΑΡΙΣΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ_ΔΙΚΤΥΟ ΒΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ «Μελέτη για την βιολογική εκτροφή αιγοπροβάτων & την παραγωγή βιολογικών προϊόντων με βάση το αιγοπρόβειο γάλα», Ιούνιος 2003

Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία μέχρι και το 2005, η Ε.Ε ήταν αυτάρκης στην πλειοψηφία των κτηνοτροφικών προϊόντων, εκτός του προβείου και αιγείου κρέατος. Στον πίνακα 12 φαίνεται η κατανάλωση, αυτάρκεια και ανθρώπινη κατανάλωση προβείου και αιγείου κρέατος στην Ε.Ε.

ΕΤΟΣ	Κατανάλωση (χιλιάδες τόνοι)		Αυτάρκεια %		Ανθρώπινη Κατανάλωση	
	Ε.Ε	Ελλάδα	Ε.Ε	Ελλάδα	Ε.Ε	Ελλάδα
1995	1,352	142	84,90	87,10	4,02	13,58
1996	1,384	146	82,20	87,30	4,05	13,94
1997	1,360	145	81,70	87,90	3,95	13,84
1998	1,395	144	82,60	86,60	4,05	13,74
1999	1,392	145	82,30	82,30	4,08	13,78
2000	1,418	145	81,31	85,15	4,14	13,75
2001	1,293	143	78,96	85,04	3,41	13,02
2002	1,331	148	77,76	89,09	2,92	12,57
2003	1,342	146	75,56	87,55	2,94	12,42
2004	1,325	145	78,79	89,89	2,89	12,04

Πίνακας 12: Κατανάλωση, αυτάρκεια και ανθρώπινη κατανάλωση προβείου και αιγείου κρέατος στην Ε.Ε (πηγή Eurostat & Υπ.Α.Α.Τ).

Η κατανάλωση προβείου κρέατος στην Ε.Ε στη δεκαετία 1995-2004 διατηρείται σε σταθερά επίπεδα, παρουσιάζοντας μια μικρή μείωση της τάξης του 2%. Η αυτάρκεια όμως εμφανίζει πτωτική πορεία, φτάνοντας το 2004 σε ποσοστό 78,79%, γεγονός που αποδίδεται στη μείωση του ζωικού κεφαλαίου, όπως προαναφέρθηκε (Πίνακας 12). Οι ανάγκες σε πρόβειο κρέας καλύπτονται με εισαγωγές που πραγματοποιούνται από τρίτες χώρες, οι οποίες στο χρονικό διάστημα 1996-2003 εμφάνισαν αύξηση της τάξεως του 16%.

Ιδιαίτερος αξιοσημείωτο γεγονός αποτελεί ότι η ανθρώπινη κατανάλωση προβείου και αιγείου κρέατος στην Ελλάδα είναι περίπου 4 φορές μεγαλύτερη της αντίστοιχης μέσης κατανάλωσης της Ε.Ε, παρότι τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μία μικρή μείωση (Πίνακας 12).

Στην Ελλάδα το ποσοστό αυτάρκειας κυμαίνεται γύρω από το 86%. Το έλλειμμα καλύπτεται με εισαγωγές (Πίνακας 13) από τη Βουλγαρία (φρέσκο ή με απλή ψύξη κρέας), τη Ρουμανία (κυρίως ζωντανά) και τη Ν. Ζηλανδία (κατεψυγμένο) αλλά και από τις άλλες χώρες-μέλη (πχ. Ισπανία, Ην. Βασίλειο).

ΕΤΗ	Εισαγωγές σε χιλιάδες τόνους		Εισαγωγές % της κατανάλωσης	
	Ε.Ε	Ελλάδα	Ε.Ε	Ελλάδα
1996	263.585	12.142	18,7	8,3
1997	265.513	13.106	19,5	9,0
1998	254.751	12.730	18,2	8,8
1999	281.557	15.150	20,3	10,4
2000	292.589	19.242	20,6	13,3
2001	297.143	20.772	22,9	14,6
2002	296.417	20.603	22,3	14,9
2003	307.395	22.877	22,9	16,7

Πίνακας 13: Εισαγωγές προβείου και αιγείου κρέατος από τρίτες χώρες στην Ε.Ε και στην Ελλάδα (πηγή Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βάσει εκδοθέντων πιστοποιητικών εισαγωγής).

Σε ότι αφορά το γάλα (πρόβειο και αίγιο) η Ελλάδα είναι γενικά αυτάρκης. Οι λίγες εισαγωγές σε πρόβειο που γίνονται από κάποιες κοινοτικές (Ιταλία, Γαλλία) ή τρίτες χώρες (FYROM) δεν επηρεάζουν σημαντικά την αγορά. Από μελέτες που έχουν γίνει, έχει διαπιστωθεί ότι είναι απολύτως δυνατή η υποκατάσταση του μεγαλύτερου μέρους των εισαγωγών κρέατος και γαλακτοκομικών και η αύξηση των εξαγωγών φέτας, με αύξηση της εγχώριας κτηνοτροφικής παραγωγής κατά 1.470 εκατομμύρια € (γύρω στο 50%). Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθεται το ισοζύγιο αιγείου και προβείου κρέατος για την τετραετία 2002-2005 (πίνακας 14).

Ισοζύγιο αιγείου και προβείου Κρέατος	2002	2003	2004	2005
Εισαγωγή Ζώντων Ζώων (σε βάρος σφαγίου)	7,91	9,27	11,33	7,3
από την Ε.Ε	2,1	1,33	1,46	3,2
Εξαγωγές Ζώντων Ζώων (σε βάρος σφαγίου)	0	0,05	0,01	0,04
στην Ε.Ε	0	0,05	0,01	0,04
Καθαρή Παραγωγή (χιλιάδες τόνους)	123,05	119,88	119,7	114,6
Εισαγωγή Κρέατος (χιλιάδες τόνους)	15,67	17,61	14,34	18,4
από την Ε.Ε	1,04	2,84	0,85	2,1
Εξαγωγή Κρέατος (χιλιάδες τόνους)	0,6	0,56	0,88	1,1
στην Ε.Ε	0,6	0,56	0,88	1
Χρήσεις (χιλιάδες τόνους)	138,72	1,7,49	134,04	133
Εγχώριες Χρήσεις (χιλιάδες τόνους)	138,12	136,93	133,16	131,9
Ανθρώπινη Κατανάλωση (χιλιάδες τόνους)	138,12	136,93	133,16	131,9

Πίνακας 14: Ισοζύγιο αιγείου και προβείου κρέατος για την τετραετία 2002 έως 2005 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ)

Διαφαίνεται μια θετική προοπτική εξαγωγών από το 2007 και μετά που πρέπει να ενισχυθεί με :

⌘ Την κατάλληλη προβολή και προώθηση τοπικών ή/και βιολογικών προϊόντων, προϊόντων ΠΟΠ, κ.λπ..

⌘ Την παραγωγή σταθερά ποιοτικών προϊόντων που να ανταποκρίνονται στις προβλεπόμενες προδιαγραφές

⌘ Προσπάθειες διατήρησης του μεριδίου των εταιριών στις ντόπιες αγορές κυρίως για τα τυριά μας και κατάκτηση νέων αγορών του εξωτερικού.

Στην μάχη να κρατηθεί και η εγχώρια αγορά, θεωρούμε ότι πρέπει να στηριχθεί ο αγροτουρισμός στις περιοχές με επισκεψιμότητα, η δημιουργία μικρών τυροκομείων, η προώθηση τοπικών ή και βιολογικών προϊόντων, προϊόντων ΠΟΠ. Όπου δε υπάρχει πολύ γίδινο γάλα να αναδειχθούν τοπικά γίδινα τυριά.

5. Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εθνική πολιτική

Όπως έχει ήδη αναφερθεί τα βασικά προϊόντα του κλάδου είναι το γάλα και το κρέας. Για την Ε.Ε όμως βασικό προϊόν είναι το κρέας και όχι το γάλα. Επομένως για το αίγαιο και πρόβειο κρέας λειτουργεί Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ), από το 1981 στη χώρα μας, όπου εκτός των άλλων προβλέπεται και η λειτουργία ενός συστήματος καταγραφής της μέσης εβδομαδιαίας τιμής παραγωγού στις διάφορες αντιπροσωπευτικές αγορές της Ε.Ε.

Η ισχύουσα μέχρι και την εμπορική περίοδο 2005 ΚΟΑ προβείου και αιγείου κρέατος κάλυπτε τα εξής προϊόντα:

- ⌘ Τα ζώντα προβατοειδή και αιγοειδή.
- ⌘ Τα νωπά, διατηρημένα σε απλή ψύξη ή κατεψυγμένα κρέατα προβατοειδών.
- ⌘ Τα μεταποιημένα προϊόντα.

και περιελάμβανε μέτρα:

- ⌘ Εσωτερικής αγοράς (ιδιωτική αποθεματοποίηση, πριμοδότηση, ειδική ενίσχυση κ.λπ.).
- ⌘ Εξωτερικής αγοράς (καθεστώς συναλλαγών με τρίτες χώρες).
- ⌘ Λοιπά μέτρα (ποιοτική κατάταξη σφαγίων προβατοειδών).

Με την ψήφιση όμως του Καν(ΕΚ) 1782/2003 του Συμβουλίου αναθεωρήθηκε ριζικά η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και μαζί και η ΚΟΑ του προβείου και αιγείου κρέατος ως προς τις καταβαλλόμενες ενισχύσεις στον τομέα.

Τα σημαντικότερα σημεία της νέας ΚΑΠ είναι συνοπτικά τα εξής:

⌘ **Ενιαία Αποδεδειγμένη Ενίσχυση (ΕΑΕ):** Όλες οι ενισχύσεις που λάμβανε ο δικαιούχος κατά την περίοδο αναφοράς (2000-2002) ενοποιούνται σε μια νέα ενίσχυση την ΕΑΕ, η οποία χορηγείται στο δικαιούχο κατ' έτος, ασχέτως είδους και ύψους παραγωγής από το 2006 και πέραν.

Πρέπει να σημειωθεί ότι, για τον υπολογισμό του ποσού αναφοράς το οποίο αποτελεί τη βάση για τον υπολογισμό της ΕΑΕ, λήφθηκαν υπόψη τα δικαιώματα που κάθε παραγωγός κατείχε στη διάρκεια των ετών 2000-2002 (περίοδος αναφοράς) και το ύψος ενίσχυσης του έτους 2002.

⌘ **Πολλαπλή Συμμόρφωση:** Για να εισπράττει πλέον ο δικαιούχος την ΕΑΕ πρέπει να συμμορφώνεται κατά περίπτωση προς μια σειρά κοινοτικών οδηγιών που αφορούν τη δημόσια υγεία, την υγεία των φυτών και των ζώων, την καλή διαβίωση των ζώων, την ασφάλεια στο χώρο εργασίας και την προστασία του περιβάλλοντος.

⌘ **Διαφοροποίηση:** Οι ενισχύσεις που θα καταβάλλονται από το 2005 και πέρα πρέπει να μειωθούν κατά 3 % το 2005, 4 % το 2006 και 5 % από το 2007 έως το 2012. Για ενισχύσεις μέχρι 5.000 € οι μειώσεις που γίνονται επιστρέφονται στους δικαιούχους. Τα ποσά που θα εξοικονομούνται, λόγω εφαρμογής της διαφοροποίησης, θα μεταφέρονται στον Πυλώνα ΙΙ (αγροτική ανάπτυξη).

⌘ **Ποιοτικό παρακράτημα:** Δυνατότητα παρακράτησης μέχρι 10% της συνιστώσας και χορήγηση του ποσού αυτού για συγκεκριμένους τύπους γεωργίας που συμβάλλουν στην προστασία ή τη βελτίωση του περιβάλλοντος ή/και τη βελτίωση της ποιότητας και της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων. Το ισχύοντα του ποιοτικού παρακρατήματος αναλύονται παρακάτω.

⌘ **Σύστημα Παροχής Συμβουλών:** Στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ τα κράτη-μέλη (Κ-Μ) οφείλουν να δημιουργήσουν σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών σε γεωργούς για τον καλύτερο προγραμματισμό, την οργάνωση και διαχείριση της γεωργικής τους εκμετάλλευσης. Το σύστημα προβλέπεται να αρχίσει στη

χώρα μας από τα τέλη του 2007 αρχές του 2008 σε εκμεταλλεύσεις που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις άνω των 15.000€/έτος.

Σε ότι αφορά τον τομέα του προβείου και αιγείου κρέατος αποφασίστηκε η εφαρμογή στη χώρα μας της πλήρους αποδέσμευσης δηλαδή της αποσύνδεσης της ενίσχυσης από την παραγωγή ή την διατήρηση του ζωικού κεφαλαίου όπως ίσχυε παλαιότερα για τα επιλέξιμα αιγο-πρόβατα. Πλήρη αποδέσμευση έχουν αποφασίσει να εφαρμόσουν, εκτός της Ελλάδας, και τα Κ-Μ: Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο και Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ δέσμευση η Δανία, η Πορτογαλία, η Γαλλία και η Ισπανία.

Σε ότι αφορά τις δεσμεύσεις των δικαιούχων της ΕΑΕ ισχύουν τα εξής για τους γεωργούς- κτηνοτρόφους:

❧ Οι κτηνοτρόφοι που κατείχαν εκτάσεις από τις οποίες ελάμβανα άμεσες ενισχύσεις την περίοδο αναφοράς, και συνεπώς τους έχουν υπολογιστεί εκτατικά δικαιώματα, δεν έχουν υποχρέωση να διατηρούν αριθμό ζώων παρά μόνο στην περίπτωση που στις εκτάσεις συμπεριλαμβάνονται και βοσκότοποι. Στην περίπτωση αυτή οι παραγωγοί, προκειμένου να τηρήσουν τις υποχρεώσεις της πολλαπλής συμμόρφωσης, θα πρέπει να διατηρούν ελάχιστη πυκνότητα βόσκησης 0,2 ΜΜΖ/εκτάριο ώστε να μην υποβόσκονται οι εκτάσεις αυτές.

❧ Οι κτηνοτρόφοι που δεν είχαν εκτάσεις και στους οποίους έχουν υπολογιστεί δικαιώματα με ειδικές προϋποθέσεις (ειδικά δικαιώματα), οφείλουν, πέραν της πολλαπλής συμμόρφωσης, να διατηρούν το 50 % της γεωργικής δραστηριότητας που ασκήθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (εκφρασμένη σε ΜΜΖ). Δηλαδή, να διατηρούν τουλάχιστον τα μισά ζώα σε σχέση με τα δικαιώματα που τους αναγνωρίστηκαν την περίοδο αναφοράς και τα οποία «γέννησαν» τα νέα δικαιώματα της ΕΑΕ.

Τα ειδικά δικαιώματα μπορούν να μετατραπούν σε εκτατικά με την απόκτηση επιλέξιμης έκτασης αλλά η αντίστροφη μετατροπή δεν είναι δυνατή.

Τα προσωρινά δικαιώματα που γνωστοποιήθηκαν στους παραγωγούς ενεργοποιούνται με την αίτησή τους. Σε περίπτωση μη υποβολής αίτησης κατά τον 1ο χρόνο εφαρμογής (2006) της πλήρους αποδέσμευσης τα δικαιώματα οδηγούνται στο εθνικό απόθεμα. Επισημαίνεται ότι καμία μεταβίβαση δικαιωμάτων δεν μπορεί να γίνει πριν την οριστικοποίησή τους.

Τα εκτατικά δικαιώματα, μετά την ενεργοποίησή τους, μπορούν να μεταβιβαστούν με ή χωρίς έκταση, ενώ στην περίπτωση ενοικίασης η παράλληλη μεταβίβαση έκτασης είναι απαραίτητη.

Σχετικά με τη διαφοροποίηση υπολογίζεται ότι δε θα θίξει παρά μόνο μικρό ποσοστό (10% περίπου) των παραγωγών που εισπράττουν ενισχύσεις μόνο από την εκτροφή προβάτων και αιγών, αφού το 90 % περίπου λαμβάνει ενισχύσεις κάτω των 5.000€.

Όσον αφορά το ποιοτικό παρακράτημα, αυτό καθορίστηκε ως ποσοστό 5% της συνιστώσας του τομέα προβείου και αιγείου κρέατος, που αντιστοιχεί σε 12,5 εκατ. €/έτος περίπου και θα χορηγηθεί για τη βελτίωση της ποιότητας του προβείου και αιγείου γάλακτος. Συγκεκριμένα, θα χορηγηθεί στους παραγωγούς των οποίων το γάλα πληροί όλες τα απαιτούμενα ποιοτικά χαρακτηριστικά που απαιτούνται από την εθνική και κοινοτική νομοθεσία και επιπλέον έχει και Ολική Μικροβιακή Χλωρίδα (ΟΜΧ) κάτω από ένα όριο.

Τέλος, όπως στο προηγούμενο, έτσι και στο νέο καθεστώς προβλέπεται δημιουργία και λειτουργία εθνικού αποθέματος δικαιωμάτων για ικανοποίηση νέων αγροτών και λοιπών περιπτώσεων. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι χορήγηση δικαιωμάτων από το εθνικό απόθεμα θα γίνεται, πλέον, μόνο στους γεωργούς που κατέχουν επιλέξιμη έκταση.

Οι κυριότερες επομένως διαφορές της παλαιάς από την νέα ΚΟΑ είναι ότι, η βασική πριμοδότηση των παραγωγών προβείου και αιγείου κρέατος, βάσει της προηγούμενης ΚΟΑ που ίσχυε μέχρι και την εμπορική περίοδο 2001, καταβαλλόταν ως αντιστάθμιση απώλειας εισοδήματος στη διάρκεια κάθε εμπορικής περιόδου. Το ύψος της πριμοδότησης ήταν κυμαινόμενο από έτος σε έτος και εξαρτιόταν άμεσα από το ύψος της μέσης τιμής παραγωγού στην Ε.Ε. Όσο πιο υψηλή ήταν η τιμή, τόσο πιο χαμηλή ήταν η πριμοδότηση και αντίστροφα.

Από το 2002 και πέρα, βάσει της νέας αναθεωρημένης ΚΟΑ προβείου και αιγείου κρέατος, η βασική πριμοδότηση κατέστη σταθερή τόσο για τους παραγωγούς βαριών αρνιών (πρόκειται για τους παραγωγούς που δεν εμπορεύονται γάλα ή γαλακτοκομικά προϊόντα) όσο και για τους παραγωγούς ελαφρών αρνιών, όπου ανήκει το 95% περίπου των παραγωγών της χώρας μας και τους αιγοτρόφους.

Επιπλέον της βασικής πριμοδότησης στους παραγωγούς των μειονεκτικών περιοχών της χώρας μας (85% του συνόλου) καταβάλλονταν και η συμπληρωματική

πριμοδότηση που από το έτος 2002 αυξήθηκε για όλους τους παραγωγούς (βαριών & ελαφρών αρνιών) και τους αιγοτρόφους.

Τέλος, στο πλαίσιο της αναθεωρημένης ΚΟΑ καθιερώθηκαν οι πρόσθετες πληρωμές για τον τομέα, βάσει των οποίων ένα ποσό μπορεί να καταβάλλεται για συγκεκριμένες δράσεις που προβλέπονται από τον σχετικό κανονισμό στους δικαιούχους κάθε χρόνο.

Στην προηγούμενη ΚΟΑ η καταβολή της ενίσχυσης ήταν απόλυτα συνδεδεμένη με την παραγωγή δηλαδή το ζωικό κεφάλαιο και τα δικαιώματα που κάθε παραγωγός κατείχε. Βάσει της νέας ΚΑΠ η ενιαία ενίσχυση καταβάλλεται άσχετα από την παραγωγή (υπό την προϋπόθεση διατήρησης του προβλεπόμενου κατά περίπτωση ζωικού κεφαλαίου, όπως προαναφέρθηκε), είναι σταθερή (υπό την προϋπόθεση τη διαφοροποίηση των δικαιωμάτων) και η χορήγηση της συναρτάται για την εφαρμογή της πολλαπλής συμμόρφωσης.

Η αποσύνδεση των χορηγούμενων ενισχύσεων από την παραγωγή στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ εκτιμάται ότι θα έχει μεσοπρόθεσμα κάποιες επιπτώσεις στον τομέα της αιγοπροβατοτροφίας και συγκεκριμένα αναμένεται :

- ⌘ Μείωση αριθμού εκτρεφόμενων ζώων.
- ⌘ Μείωση αριθμού εκμεταλλεύσεων (ιδίως σε ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές).
- ⌘ Ίδρυση νέων μονάδων μεγάλης δυναμικότητας στις πεδινές περιοχές.
- ⌘ Αύξηση του μεγέθους των εκμεταλλεύσεων που θα παραμείνουν, λόγω αξιοποίησης των διαθέσιμων βοσκοτόπων που θα εγκαταλείψουν άλλοι παραγωγοί.
- ⌘ Έξοδος από την απασχόληση στην αιγοπροβατοτροφία πολλών κτηνοτρόφων μεγάλων σε ηλικία.

- ⌘ Εγκατάλειψη απασχόλησης στην αιγοπροβατοτροφία ατόμων που χρησιμοποιούν στον τομέα αυτό για τη συμπλήρωση του εισοδήματος και όχι ως κύρια ή βασική απασχόληση.
- ⌘ Η εφαρμογή της πλήρους αποδέσμευσης στον τομέα του προβείου και αιγείου κρέατος θα επιφέρει ελάφρυνση του διοικητικού φόρτου, ο οποίος θα ήταν πολύ μεγάλος στην περίπτωση εφαρμογής της μερικής δέσμευσης αφού θα έπρεπε σε αυτή την περίπτωση, να λειτουργούν και τα δύο συστήματα ταυτόχρονα (ΕΑΕ και προηγούμενο).
- ⌘ Εκσυγχρονισμός των εκμεταλλεύσεων, τάση η οποία γίνεται ήδη φανερή.
- ⌘ Αύξηση της παραγόμενης ποσότητας προϊόντων λόγω καλύτερης αξιοποίησης των ζώων και εκσυγχρονισμού των εκμεταλλεύσεων.
- ⌘ Στροφή των κτηνοτρόφων στην παραγωγή τυριών και νωπών γαλακτοκομικών προϊόντων, για τα οποία υπάρχει έντονη ζήτηση αλλά και υψηλή πρόσοδος από την αγορά.
- ⌘ Αλλαγή στη διάθρωση της αιγοπροβατοτροφίας.
- ⌘ Ορθολογικότερη αξιοποίηση των βοσκοτόπων με την μετατροπή μέρους των αποδεδειγμένων εκτάσεων σε φυσικούς ή/και τεχνητούς λειμώνες για την βόσκηση βοοειδών και αιγοπροβάτων.

6. Προβλήματα του τομέα της αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα

Τα προβλήματα της Ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας σχετίζονται βέβαια με τα γενικότερα προβλήματα της υπαίθρου και της ελληνικής γεωργίας, όπου το κοινωνικό και το οικονομικό περιβάλλον δεν είναι ενθαρρυντικό ειδικότερα για τους νέους που θέλουν να ασχοληθούν με τον τομέα αυτό. Τα βασικότερα προβλήματα του τομέα είναι τα παρακάτω:

- ⌘ Ανεπαρκής οργάνωση και κακή διαχείριση των αιγοπροβατοτροφικών εκμεταλλεύσεων.
- ⌘ Απουσία οποιασδήποτε προσπάθειας μελέτης ανάπτυξης και προώθησης ενός συστήματος διαχείρισης των εκμεταλλεύσεων, το οποίο θα είναι προσαρμοσμένο στις τοπικές κοινωνικοοικονομικές και εδαφοκλιματολογικές συνθήκες.

⌘ Έλλειψη ισχυρών και αποτελεσματικών συλλογικών οργάνων (συνεταιρισμών, αγροτικών συλλόγων κλπ.) που θα είναι πραγματικοί συμπαραστάτες στον επιχειρηματία κτηνοτρόφο όχι μόνο στον τομέα την τεχνικής στήριξης αλλά και στον τομέα της διάθεσης των προϊόντων του, δίνοντας του κατευθύνσεις σύγχρονης επιχειρηματικής δράσης.

⌘ Αναποτελεσματική λειτουργία οργανισμών πιστοποίησης και εμπορίας των αγροτικών προϊόντων.

⌘ Μεγάλη θνησιμότητα ζωικού κεφαλαίου από αρρώστιες που θα μπορούσαν να καταπολεμηθούν π.χ. το 35% αρνιών που γεννιούνται ετησίως πεθαίνουν ($\approx 4,5$ εκατομμύρια αρνιά).

⌘ Προβλήματα αδειοδότησης και γραφειοκρατίας σχετικά με την ίδρυση και λειτουργία των μονάδων τους αντιμετωπίζουν οι κτηνοτρόφοι του τομέα λόγω πολυνομίας και συναρμοδιότητας πολλών υπουργείων στο θέμα αυτό.

⌘ Η μεγάλη ηλικία της πλειοψηφίας των κτηνοτρόφων που ασχολούνται με την αιγοπροβατοτροφία (άνω των 55 ετών) έχει ως συνέπεια οι κτηνοτρόφοι είναι να μην έχουν άμεση πρόσβαση στην πληροφόρηση και ενημέρωση. Αυτό τους καθιστά επιφυλακτικούς σε κάθε νέα εξέλιξη.

⌘ Το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάσχεσης για τον κλάδο.

⌘ Υψηλό κόστος παραγωγής λόγω:

- * της ανυπαρξίας ιδιοπαραγωγής ζωοτροφών, έστω και σε κάποιο ποσοστό συνολικών αναγκών, γεγονός που καθιστά τους κτηνοτρόφους ισχυρά εξαρτημένους από την αγορά ζωοτροφών,
- * της ανυπαρξίας επαρκών και σύγχρονων αποθηκευτικών χώρων (σιλό),
- * της έλλειψης σύγχρονου εξοπλισμού και εκσυγχρονισμού το οποίο αυξάνει την ένταση εργασίας,
- * της ανεπάρκειας υποδομών,

- * της έλλειψη εφαρμογής των στοιχειωδών κανόνων υγιεινής και καλής διαβίωσης των ζώων,
- ℳ Μη ικανοποιητικές τιμές γάλακτος και κρέατος.
- ℳ Έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης, διάχυσης ενημέρωσης και τεχνογνωσίας προς τους κτηνοτρόφους.
- ℳ Ανεπαρκής διάθρωση της εμπορίας που χαρακτηρίζεται από δύο αρνητικά :
 - * μεγάλη διαφορά μεταξύ τιμής παραγωγού και λιανικής τιμής και
 - * έλλειψη διαδικασίας ιχνηλασιμότητας δηλαδή προσδιορισμού της μονάδας εκτροφής, του σφαγείου, της μονάδας μεταποίησης κ.λπ.
- ℳ Ασαφές και πολύπλοκο ιδιοκτησιακό καθεστώς βοσκοτόπων λόγω της έλλειψης κτηματολογίου και της οριοθέτησής τους.
- ℳ Η έλλειψη ή μη εφαρμογή σχεδίων διαχείρισης βοσκοτόπων, ιδίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, το οποίο έχει ως συνέπεια την υπερβόσκηση λόγω βοσκοφόρτωσης και την αύξηση του παρασιτικού φορτίου αυτών, τη μείωση της βοσκοϊκανότητας και επιπτώσεις στην υγεία των ζώων.
- ℳ Η επέκταση της φυτικής παραγωγής σε βάρος της ζωικής είχε ως συνέπεια τη μείωση των βοσκοτόπων.
- ℳ Οι εδαφοκλιματικές (ξηροθερμικές) συνθήκες της χώρας μας, ιδίως των νότιων ηπειρωτικών και νησιωτικών τμημάτων έχουν ως συνέπεια την ύπαρξη υποβαθμισμένων βοσκοτόπων που σε συνδυασμό με τις αδυναμίες της φυτικής παραγωγής, όπως ο μικρός και πολυτεμαχισμένος κλήρος και η μονοκαλλιέργεια, συνέβαλλαν στην έλλειψη επάρκειας ζωοτροφών και στη μη αναγκαία σύνδεση ζωικής και φυτικής παραγωγής.
- ℳ Στα τυροκομεία δεν εφαρμόζονται οι κανόνες της αγοράς, δεν υπάρχουν εναλλακτικά δίκτυα διανομής, δεν γίνεται διαφήμιση των τοπικών προϊόντων και είναι προβληματική η συσκευασία και τυποποίηση των προϊόντων αυτών.
- ℳ Η μεγάλη απόσταση ανάμεσα στις κτηνοτροφικές μονάδες και στις αγορές (των προϊόντων και των ζωοτροφών) δημιουργεί πρόσθετες δυσκολίες.
- ℳ Η εισαγωγή ζώων ξένων φυλών που το γάλα τους δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρασκευή τυριών ΠΟΠ (π.χ. φέτα) λόγω μη ύπαρξης

επαρκούς αριθμού τέτοιων ζώων εγχώριων φυλών με γενεαλογικά πιστοποιητικά.

- ⌘ Η έλλειψη ολοκληρωμένων ελέγχων από την παραγωγή μέχρι τη διάθεση των κτηνοτροφικών προϊόντων σε ενιαία βάση.
- ⌘ Το υψηλό κόστος χρηματοδότησης, οι δυσμενείς όροι χρηματοδότησης και το μεγάλο ύψος των απαιτούμενων επενδύσεων. (Τα επιτόκια παρά τη μείωση τους εξακολουθούν να είναι υψηλά).
- ⌘ Η ανυπαρξία εγκαταστάσεων διαχείρισης, αποθήκευσης και διάθεσης των αποβλήτων με επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- ⌘ Οι πρόχειρες συνήθως σταβλικές εγκαταστάσεις που δεν προστατεύουν αποτελεσματικά το ζωικό κεφάλαιο.
- ⌘ Η απουσία βασικών υποδομών για την παροχή, συγκέντρωση και ορθολογική διαχείριση των υδάτων με αποτέλεσμα να υπάρχει έντονο πρόβλημα ανισοκατανομής.
- ⌘ Η απουσία συντονισμένης και αποτελεσματικής προσπάθειας γενετικής βελτίωσης του ντόπιου πληθυσμού προβάτων και αιγών έχει ως συνέπεια τις μειωμένες αποδόσεις σε γάλα και κρέας και την αθρόα εισαγωγή ζώων ξένων φυλών.
- ⌘ Δύσκολος διαχωρισμός στους κοινόχρηστους βοσκότοπους των βιολογικά εκτρεφόμενων ζώων από αυτά που εκτρέφονται με συμβατικό τρόπο.
- ⌘ Δυσκολία των παραγωγών να πειστούν ότι πρέπει τηρούν αρχεία και να αναπτύξουν ένα σύστημα διαχείρισης.
- ⌘ Ανεπάρκεια του εθνικού αποθέματος δικαιωμάτων ενιαίας ενίσχυσης για χορήγηση δικαιωμάτων σε νέους παραγωγούς.
- ⌘ Έλλειψη εθνικών προγραμμάτων έρευνας για την κτηνοτροφία π.χ. γενετική βελτίωση.

7. Ευκαιρίες και προοπτικές του τομέα της αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα

Η χώρα μας είναι ελλειμματική στα κυριότερα κτηνοτροφικά προϊόντα. Ο τομέας της ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης εφόσον ληφθούν τα αναγκαία μέτρα και επιλυθούν τα διαρθρωτικά προβλήματα του τομέα.

Για να έχει προοπτική ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, πρέπει να συντρέχουν δύο κυρίως βασικές προϋποθέσεις:

- * Να υπάρξει στροφή στην ποιότητα και ασφάλεια των παραγόμενων τελικών προϊόντων (γάλα, τυροκομικά, κρέας κλπ.), γεγονός που θα ανοίξει ή θα διευρύνει δρόμους σε ανταγωνιστικές αγορές.
- * Να αυξηθεί η παραγωγή χονδροειδών ζωοτροφών.

Σε ότι αφορά τις διαγραφόμενες προοπτικές ανάπτυξης του τομέα μέσα από βιώσιμες μονάδες, ανάλογα προς την περιοχή (ορεινή, ημιορεινή, πεδινή, νησιωτική), θα μπορούσε γενικά να λεχθεί ότι:

- ⌘ Η προβατοτροφία και αιγοτροφία στην Ελλάδα είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές και πρέπει να διατηρηθεί στις περιοχές αυτές επειδή αποτελεί μία από τις σημαντικότερες οικονομικές δραστηριότητες.
- ⌘ Τα περιθώρια βελτίωσης και ανάπτυξης του κλάδου στις περιοχές αυτές είναι μικρά λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων (μικρή απόδοση βοσκοτόπων, ζώα μικρών αποδόσεων, συνεχής μετακίνηση των κοπαδιών, έλλειψη υποδομών κ.λπ.).
- ⌘ Η αιγοτροφία, λόγω των προβλημάτων που αντιμετωπίζει (πχ. αξιοποίηση γάλακτος, βοσκοτόποι), αναμένεται να συρρικνωθεί, εκτός αν βρεθεί τρόπος αξιοποίησης του γίδινου γάλακτος.
- ⌘ Λόγω εφαρμογής της νέας ΚΑΠ, ουσιαστικά από το 2006 και πέρα, αναμένεται περιορισμός της μονοκαλλιέργειας (π.χ. βαμβάκι, καπνός κλπ.), με συνέπεια να απελευθερωθούν εκτάσεις για την παραγωγή ζωοτροφών (μηδική, τριφύλλι, κριθάρι, βίκος, βρώμη, καλαμπόκι). Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να δημιουργήσει ευνοϊκές συνθήκες για την ανάπτυξη της αιγοπροβατοτροφίας και στις πεδινές περιοχές.
- ⌘ Σύμφωνα με πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η παραγωγή και οι τιμές του προβείου κρέατος, ύστερα από μία αναμενόμενη κάμψη την περίοδο 2006-2011, αναμένεται να σημειώσουν αισθητή αύξηση από το 2012 μέχρι το 2014.
- ⌘ Διαφαίνεται ότι στο μέλλον θα υπάρξουν κυρίως, δύο τύποι εκτροφής:

* ο παραδοσιακός τύπος που θα παραμείνει στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές με μία τάση μείωσης τα επόμενα χρόνια σε ότι αφορά το εκτρεφόμενο ζωικό κεφάλαιο και τον αριθμό των εκμεταλλεύσεων,

* ο εντατικός τύπος με εκσυγχρονισμένες εγκαταστάσεις που απαντάται σήμερα σε μικρό σχετικά ποσοστό και αναμένεται να

αναπτυχθεί περαιτέρω τα επόμενα χρόνια στις πεδινές κυρίως περιοχές.

⌘ Ο Δεύτερος Πυλώνας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) θα αποτελέσει μέσω των επενδύσεων, της βελτίωσης της ποιότητας, της αναβάθμισης των προσφερόμενων υπηρεσιών τη μοναδική δίοδο μείωσης του κόστους παραγωγής.

⌘ Υπάρχει ανάγκη ενδυνάμωσης του ερευνητικού δυναμικού της χώρας για την επίλυση των προβλημάτων του τομέα

⌘ Μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ 2003-04 φαίνεται ότι αφενός θα επιταχυνθεί η έξοδος ηλικιωμένων αιγοπροβατοτρόφων που κατέχουν είτε εκτατικά είτε ειδικά δικαιώματα (με την υποχρέωση να εκτρέφουν τα μισά ζώα για να εισπράττουν την ενιαία αποδεσμευμένη ενίσχυση). Φαίνεται επίσης ότι θα έχουμε αύξηση των σανοδοτικών φυτών όπως μηδική, βίκος κ.λπ. και ως εκ τούτου μείωση της τιμής των.

⌘ Διαφαίνεται θετική προοπτική αύξησης των εξαγωγών από το 2007 και μετά, που πρέπει να ενισχυθεί με την κατάλληλη παραγωγή και προβολή ποιοτικών προϊόντων (ΠΟΠ, βιολογικά κλπ.).

⌘ Υπάρχει δυνατότητα για περαιτέρω ανάπτυξη της ζωικής παραγωγής στη χώρα μας, καθότι οι Έλληνες προτιμούν τα ελληνικά προϊόντα επειδή τα θεωρούν περισσότερο ασφαλή και ικανοποιούν τις καταναλωτικές τους απαιτήσεις.

⌘ Η εντατικοποίηση του ελέγχου των εισαγόμενων προϊόντων, η καταπολέμηση του φαινομένου της ελληνοποίησης τους και η δυνατότητα αναγνώρισης των ελληνικών προϊόντων από τον καταναλωτή, θα ενισχύσει την θέση τους στην αγορά, θα βελτιώσει το επίπεδο των τιμών του παραγωγού και θα δώσει νέα δυναμική στην ανάπτυξη της ελληνικής αιγοπροβατοτροφίας.

- ⌘ Η ανάδειξη των διατροφικών πλεονεκτημάτων του αιγείου γάλακτος και η παραγωγή ειδικών προϊόντων από αίγιο γάλα, μπορεί να δώσει μεγάλη ώθηση στον τόσο σημαντικό για τη χώρα μας, τομέα της αιγοτροφίας.
- ⌘ Αναμένεται αύξηση της δυναμικότητας των κοπαδιών για μείωση του κόστους παραγωγής.
- ⌘ Λόγω αυστηρότερης νομοθεσίας αναμένεται η εκδήλωση μίας στοιχειώδους προσπάθειας εκσυγχρονισμού με τη δημιουργία οργανωμένων χώρων άμελης και τοποθέτηση ψυκτικών δεξαμενών γάλακτος (παγολεκανών) κυρίως.
- ⌘ Λόγω της μεγάλης ανάπτυξης της βιολογική αιγοπροβατοτροφίας τα τελευταία χρόνια αναμένεται αύξηση της παραγωγής των βιολογικών προϊόντων του τομέα.
- ⌘ Λόγω υλοποίησης επενδυτικών σχεδίων (Σχέδια Βελτίωσης) προωθείται ο πεδινός-εντατικός τύπος εκτροφής, ο οποίος στηριζόμενος σε **Βελτιωμένες εγχώριες φυλές** θα έχει ως συνέπεια την αύξηση της παραγωγής γάλακτος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για παρασκευή φέτας και άλλων τυριών ΠΟΠ.

8. Βιολογική αιγοπροβατοτροφία στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ελλάδα

Σύμφωνα με στοιχεία του 2003, στην Ε.Ε-15 ο αριθμός των πιστοποιημένων προβάτων και αιγών ανέρχεται σε 2,4 εκατομμύρια κεφάλια ή 2,4% του συνόλου των εκτρεφόμενων προβάτων και αιγών. Από τα 2 εκατομμύρια περίπου πρόβατα το 35% εντοπίζεται στην Μεγάλη Βρετανία, το 21% στην Ιταλία, και το 11% στην Γερμανία. Από τις 380.000 πιστοποιημένες αίγες, το 49% εντοπίζεται στην Ελλάδα και το 26% στην Ιταλία. Τρία Κράτη-Μέλη έχουν πιστοποιημένο αριθμό προβάτων και αιγών πάνω από 10% κι αυτές είναι η Δανία (14%), η Γερμανία (11%) και η Σουηδία (10%) κι ακολουθούν η Φιλανδία (6%) , η Ιταλία (6%), και το Βέλγιο (5%).

Στην Ελλάδα τα παραδοσιακά συστήματα εκτροφής αιγών και προβάτων είναι πολύ κοντά στις απαιτήσεις της βιολογικής κτηνοτροφίας. Σε πολλές ορεινές ο τομέας της αιγοπροβατοτροφίας, μπορεί να πει κανείς ότι βρίσκεται σχεδόν σε «προβιολογικό» στάδιο. Έτσι σε συμμόρφωση με τον Καν(ΕΚ)2092/91 θα μπορούν να πιστοποιηθούν τα ζώα στις περιοχές αυτές και να προσφέρουν στους καταναλωτές πιστοποιημένα και αναγνωρισμένα βιολογικά προϊόντα. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι πρέπει τα 6-7 εκατομμύρια αίγες και πρόβατα που εκτρέφονται στις περιοχές αυτές να μετατραπούν σε βιολογικά εκτρεφόμενα, όταν σε χώρες με παράδοση στον τομέα

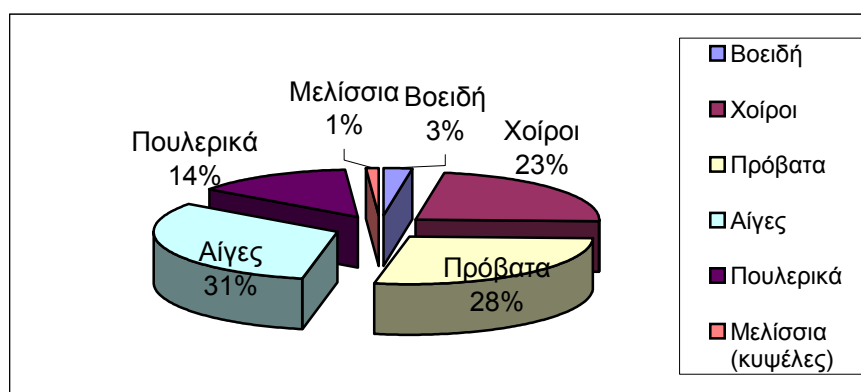
της βιολογικής κτηνοτροφίας το ποσοστό για το σύνολο της κτηνοτροφίας δεν ξεπερνά το 11%, όπως συμβαίνει π.χ. στην Αυστρία, ενώ κυμαίνεται συνήθως μεταξύ 0,5 και 2,5% στις περισσότερες απ' αυτές. Και άλλα συστήματα εκτροφής εφόσον διαθέτουν επάρκεια ιδιοπαραγόμενων βιολογικών ζωοτροφών, μπορούν να ενταχθούν στη βιολογική παραγωγή.

Στη χώρα μας, ο συνολικός αριθμός αιγών και προβάτων που εκτρέφονται βιολογικά φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί κι από τον οποίο προκύπτει μία έντονη αύξηση του αριθμού τα δύο τελευταία χρόνια.

Είδος	2002	2003	2004	2005	2006
Αίγες	66.472	174.657	215.291	288.815	305.222
Πρόβατα	56.374	95.824	133.619	216.897	259.275
Σύνολο	122.846	270.481	348.910	505.712	564.497

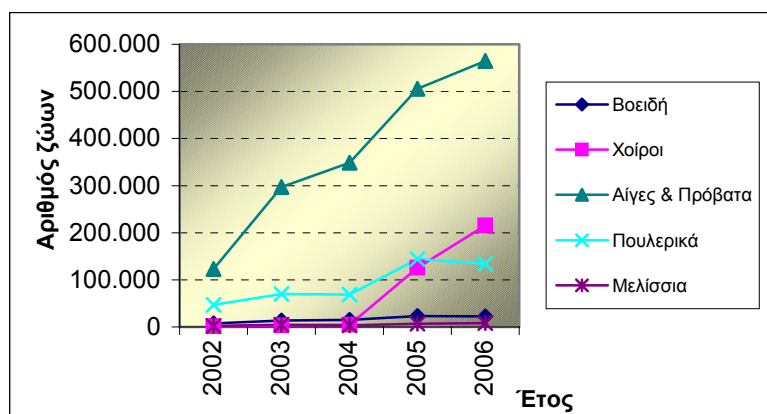
Πίνακας 15: Συνολικό αριθμός αιγών και προβάτων που εκτρέφονται βιολογικά από το 2002 έως το 2006 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Σύμφωνα με στοιχεία του έτους 2006, το μεγαλύτερο μερίδιο στην βιολογική εκτροφή κατέχουν οι αίγες με ποσοστό 31% και ακολουθούν τα πρόβατα με ποσοστό 28%, τα πουλερικά με ποσοστό 14% και οι χοίροι με 23%. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται το μερίδιο συμμετοχής (%) κάθε είδους ζώου βιολογικής εκτροφής, στο σύνολο των βιολογικά εκτρεφόμενων ζώων για το έτος 2006.

Διάγραμμα 3: Βιολογικά εκτρεφόμενα ζώα ανά είδος το έτος 2006 (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Η μεταβολή του αριθμού των ζώων βιολογικής εκτροφής, για κάθε είδος ζώου και για τα 3 τελευταία χρόνια (2002-2006) φαίνεται στο διάγραμμα 4, από το οποίο είναι εμφανής η αυξητική τάση των βιολογικά εκτρεφόμενων αιγών και προβάτων τα τελευταία χρόνια.

Διάγραμμα 4: Εξέλιξη του αριθμού των ζώων βιολογικής εκτροφής (πηγή Υπ.Α.Α.Τ).

Οι περιφέρειες της Ελλάδας που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ανάπτυξη στον τομέα της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας είναι η Δυτική Ελλάδα η οποία καταλαμβάνει ποσοστό 26% σύμφωνα με στοιχεία του 2006 , η Θεσσαλία (15,5%), η Κρήτη (13%) η Στερεά Ελλάδα (9,14%), η Κεντρική Μακεδονία (7,55%), η Πελοπόννησος (6,7%), κι ακολουθούν τα Ιόνια Νησιά (6,3%) ,το Βόρειο Αιγαίο (4,7%), η Ανατολική Μακεδονία Θράκη (4,5%), η Δυτική Μακεδονία (3,7%), η Ήπειρος (3,4%) και οι περιφέρειες της Αττικής και των Ιονίων νήσων έχουν ποσοστό λιγότερο από 1% η κάθε μία.

Οι εδαφοκλιματικές συνθήκες της Ελλάδας και οι πρακτικές που εφαρμόζονται στην εκτατική ελληνική κτηνοτροφία ενισχύουν τις δυνατότητες για την μετατροπή της σε βιολογική και της προσδίδουν τα εξής πλεονεκτήματα:

- ⌘ Δυνατότητα χρήσης των βιολογικών λιβαδιών από συμβατικά ζώα εκτατικών εκτροφών, έστω και για περιορισμένο χρονικό διάστημα στη διάρκεια του χρόνου.
- ⌘ Δυνατότητα συνβόσκησης σε κοινόχρηστα βοσκοτόπια βιολογικών και συμβατικών ζώων που προέρχονται από εκτατικές εκτροφές, έστω και υπό την προϋπόθεση της ανάγκης διαχωρισμού των μεν από τα δε, που μπορεί όμως να είναι απλά κάποιο διακριτικό σήμα.
- ⌘ Μη απαραίτητη ύπαρξη σταβλικών εγκαταστάσεων, όπου οι εδαφοκλιματικές συνθήκες επιτρέπουν τη διαβίωση των ζώων στο ύπαιθρο.

Οι κυριότεροι από τους παράγοντες που θα καθορίσουν τις δυνατότητες εξέλιξης της βιολογικής κτηνοτροφίας στην χώρα μας είναι οι εξής:

- ℒ Η διαμόρφωση της αγοράς βιολογικών προϊόντων ζωικής παραγωγής στη χώρα μας.
- ℒ Η εξέλιξη της ζήτησης των προϊόντων αυτών στις υπόλοιπες χώρες όπου παραδοσιακά εξάγονται κτηνοτροφικά προϊόντα.
- ℒ Η αξιοπιστία και αποτελεσματικότητα του συστήματος πιστοποίησης και ελέγχου, όπως αυτό έχει διαμορφωθεί.
- ℒ Ο βαθμός ανταπόκρισης και σεβασμού εκ μέρους των παραγωγών αλλά και των μεταποιητών προς ένα σύστημα παραγωγής που απαιτεί μεγάλη ευαισθησία και υψηλό αίσθημα ευθύνης.
- ℒ Η τελική διαμόρφωση του ύψους των οικονομικών ενισχύσεων που θα καταβάλλονται στους παραγωγούς
- ℒ Η επάρκεια των προγραμμάτων πληροφόρησης και επιμόρφωσης των παραγωγών στις απαιτήσεις της βιολογικής κτηνοτροφίας.
- ℒ Η δυνατότητα εξεύρεσης ικανής ποσότητας και ποιότητας βιολογικών ζωοτροφών. Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η διερεύνηση της διατροφικής δυναμικότητας των ελληνικών βοσκοτόπων.
- ℒ Η διαθεσιμότητα κτηνιατρικού προσωπικού με εξειδικευμένες γνώσεις στην πρόληψη και θεραπεία βιολογικών ζώων.
- ℒ Η οργάνωση της εμπορίας των βιολογικών προϊόντων ζωικής παραγωγής.

Προϊόντα βιολογικής κτηνοτροφίας

Στην Ελλάδα τα πρώτα προϊόντα βιολογικής κτηνοτροφίας εμφανίζονται στην αγορά κατά τους τελευταίους μήνες του 2000. Η αγορά των βιολογικών προϊόντων ζωικής προέλευσης περιλαμβάνει αυγά, τυρί φέτα, αρνίσιο και κατσικίσιο κρέας. Μετά το 2002 έχουμε και άλλα γαλακτοκομικά προϊόντα (π.χ γιαούρτι) και μικρές ποσότητες χοιρινού και μοσχαρίσιου κρέατος. Οι καταναλωτές ήδη θεωρούν τα προϊόντα αυτά περισσότερο «αγνά» και είναι πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερη τιμή για να τα αποκτήσουν. Η ζήτηση βιολογικών ζωικών προϊόντων οδήγησε σε αντίστοιχη αύξηση των εκτάσεων με κτηνοτροφικές καλλιέργειες.

Αξιολόγηση ζήτηση εκδηλώνεται για ορισμένα προϊόντα του κλάδου (φέτα και μανούρι), ενώ πολλές φορές η απορρόφηση ορισμένων βιολογικών προϊόντων

φυτικής παραγωγής (π.χ. λάδι) από εισαγωγείς άλλων χωρών συναρτάται άμεσα από τη δυνατότητα ταυτόχρονης εξασφάλισης και κάποιας ποσότητας βιολογικής φέτας.

Ειδικότερα, η ζήτηση τυροκομικών προϊόντων από βιολογικό αίγιο και πρόβειο γάλα παρουσιάζει σημαντική αύξηση τα τελευταία χρόνια και ήδη λειτουργούν τυροκομεία που παράγουν βιολογική φέτα και άλλα παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας: Βοιωτία, Εύβοια, Γρεβενά, Αττική, Λέσβος, Πελοπόννησος και Βόλος.

Προβολή και προώθηση βιολογικών προϊόντων

Στη Ελλάδα τα σημαντικότερα κανάλια διανομής των βιολογικών προϊόντων είναι:

- ❧ Εξειδικευμένα καταστήματα παραγωγής βιολογικών προϊόντων,
- ❧ Οι λαϊκές αγορές βιολογικών προϊόντων,
- ❧ Τα καταστήματα delicatessen,
- ❧ Τμήματα delicatessen των μεγάλων σούπερ μάρκετ.

Δεν έχει ακόμη υιοθετηθεί από τις εταιρίες catering να προσφέρουν σε χώρους ομαδικής εστίασης (βρεφονηπιακοί σταθμοί, νοσοκομεία, εστιατόρια εταιριών) μενού με βιολογικά προϊόντα.

Συμπερασματικά, για την ανάπτυξη της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα θα πρέπει να επιλυθούν τρία κύρια θέματα που είναι η διαχείριση των βοσκοτόπων, η παραγωγή βιολογικών ζωοτροφών και η υψηλή τιμή των βιολογικά παραγόμενων προϊόντων. Έχοντας λοιπόν υπόψη τα μεγέθη της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας στην Ελλάδα, θα μπορούσαμε να συνοψίσουμε τα εξής:

- ❧ Η ύπαρξη στην Ελλάδα πολλών αξιόλογων ντόπιων φυλών και τύπων αιγών και προβάτων δίνει ευχέρεια στην επιλογή ζώων καλά προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες συνθήκες και απαιτήσεις των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών.
- ❧ Η ανάπτυξη της αγοράς βιολογικών ζωοτροφών και ο προσδιορισμός του κόστους παραγωγής των ζωοτροφών αυτών αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για την εξέλιξη του κλάδου.
- ❧ Το παραγόμενο βιολογικά γάλα βρίσκει καλή διέξοδο στην αγορά και χρησιμοποιείται κυρίως για την παραγωγή βιολογικής φέτας που εξάγεται κατά κύριο λόγο, ενώ το κρέας αντιμετωπίζει προβλήματα πώλησης ως βιολογικό, λόγω ανυπαρξίας πιστοποιημένων σφαγείων και μονάδων τυποποίησης.

Η στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί για την ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας και ειδικότερα της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας αποτελείται από πλειάδα παρεμβάσεων που αποσκοπούν στην προώθηση του τομέα μέσα από τη διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης και αποδοχής της σημασίας της βιολογικής κτηνοτροφίας ως στάσης ζωής των παραγωγών.

Στα πλαίσια της παρούσας παρέμβασης προτείνονται δράσεις και ενέργειες οι οποίες θα συμβάλουν στην συστηματική εξάπλωση των πρακτικών της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας, στην αύξηση του αριθμού των ενταγμένων κτηνοτρόφων σε αυτή, καθώς και στην παγίωση των αποδεκτών πρακτικών βιολογικής εκτροφής. Ενδεικτικές δράσεις που συμβάλουν στα παραπάνω είναι οι κάτωθι:

- ⌘ Ενίσχυση των ομάδων βιολογικής εκτροφής για την δημιουργία υποδομών επιστημονικής στήριξης τους.
- ⌘ Σύνταξη προγραμμάτων κατάρτισης και εκπαίδευσης των υποψήφιων και εν ενεργεία βιολογικών κτηνοτρόφων.
- ⌘ Ενίσχυση εμπλεκόμενων φορέων για την δημιουργία υποδομών και μηχανισμών πληροφόρησης σε θέματα εμπορίας, πληροφόρησης αγορών και προώθησης βιολογικών προϊόντων κτηνοτροφίας.
- ⌘ Προώθηση δημιουργίας ομάδων κτηνοτρόφων βιολογικής εκτροφής ζώων.
- ⌘ Εκπόνηση εγχειριδίων βιολογικής εκτροφής ζώων ανάλογα με το εκτρεφόμενο είδος και τις ανάγκες του.
- ⌘ Διαφοροποίηση, αναβάθμιση και πιστοποίηση της ποιότητας των συστημάτων εκτροφής.
- ⌘ Δημιουργία επώνυμων κτηνοτροφικών προϊόντων, τα οποία θα καλύπτουν τις σύγχρονες καταναλωτικές ανάγκες.
- ⌘ Σχεδιασμός και προγραμματισμός της παραγωγής εγχώριων βιολογικών ζωοτροφών προκειμένου να διασφαλιστεί ο επαρκής και διαρκής εφοδιασμός της αγοράς.
- ⌘ Δημιουργία κατάλληλων υποδομών, ώστε να αποφευχθούν ανεπιθύμητα φαινόμενα όπως αυτό της πώλησης βιολογικών ζωοτροφών ως συμβατικών, λόγω έλλειψης των απαραίτητων αποθηκευτικών χώρων και βιολογικών ξηραντηρίων.

9. Στρατηγική για τη στήριξη και την ανάπτυξη του αιγοπροβατοτροφικού τομέα στην Ελλάδα

Για την ανάπτυξη της αιγοπροβατοτροφίας απαιτούνται σχεδιασμένες παρεμβάσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να ενταχθούν σε αναπτυξιακά προγράμματα τοπικού, περιφερειακού και εθνικού χαρακτήρα.

Η προστιθέμενη αξία του αιγείου και προβείου κρέατος και γάλακτος αυξάνει διαρκώς, κύρια λόγω της υψηλής διατροφικής τους αξίας και της ιδιαίτερης γεύσης τους, επομένως πρέπει να υπολογίζεται πάντα σαν παράγοντας υψηλής σημασίας στη διαμόρφωση στρατηγικής και πολιτικής για τον χώρο.

Χρειάζεται πρωτοβουλία από την πολιτεία και συνεργασία των αιγοπροβατοτρόφων, των τυροκόμων, του δικτύου προώθησης διανομής, εμπορίας προϊόντων αιγοπροβατοτροφίας, των φορέων ελέγχου, των κέντρων γενετικής βελτίωσης ζώων, των ΑΕΙ & ΤΕΙ κ.λ.π.

Για τους ανωτέρω λόγους προτείνεται η ακόλουθη στρατηγική για τον τομέα:

Πρωτογενής Τομέας - Επίπεδο Εκμετάλλευσης

- ❧ Ανάγκη τεχνικής στήριξης κυρίως για τη διαχείριση των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων.
- ❧ Επενδύσεις στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις για τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων ή την κατασκευή νέων ώστε να ικανοποιούν τις απαιτήσεις καλής διαβίωσης των ζώων και υγιεινής για την παραγωγή ασφαλών και ποιοτικών προϊόντων.
- ❧ Παροχή ενισχύσεων για εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων του τομέα και δημιουργία μονάδων εσταβλισμένης προβατοτροφίας κυρίως στις πεδινές περιοχές (γιατί επιτρέπει την εκτροφή όλων των φυλών προβάτων, εξασφαλίζει μεγαλύτερες και καλύτερες αποδόσεις και μειώνει την ανάγκη για βοσκοτόπους).
- ❧ Υποστήριξη ή αύξηση των επενδύσεων σε επίπεδο εκμετάλλευσης, για την παραμονή των κτηνοτρόφων στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές (εξισωτική

αποζημίωση) και βελτίωση της υποδομής παραγωγής ζωοτροφών στις περιοχές αυτές.

- ⌘ Εκσυγχρονισμός των εκτροφών με εφαρμογή της μηχανικής άμελης, δημιουργίας σύγχρονου τύπου αιγοπροβατοστασίων και σωστής εκπαίδευσης των αιγοπροβατόφρων. Στην κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να εξασφαλιστούν οι συνθήκες εκείνες (ηλεκτροδότηση, οδικό δίκτυο, πρόσβαση στους βοσκοτόπους κ.λπ.) που θα προσελκύσουν και θα κρατήσουν τον κτηνοτρόφο στην αιγοπροβατοτροφία ιδιαίτερα στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές. Επίσης ένα τμήμα των χρημάτων που εισπράττονται, λόγω εισφοράς υπέρ του ΕΛΟΓ από το πρόβειο και αίγειο γάλα να διατίθενται για την ενημέρωση και εκπαίδευση των αιγοπροβατοτρόφρων.
- ⌘ Εντατικοποίηση του προγράμματος «Μετεγκατάσταση κτηνοτροφικών μονάδων» για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος.
- ⌘ Προώθηση της εφαρμογής πιστοποιούμενων ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης από ένα ποσοστό των εκτατικών αιγοπροβατοτροφικών μορφών εκμετάλλευσης.

Ζωικό Κεφάλαιο

- ⌘ Βελτίωση των συνθηκών διαχείρισης και θερινής διαμονής των ποιμνίων.
- ⌘ Βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου και αύξηση των αποδόσεων με φυσική επιλογή και έλεγχο γαλακτοπαραγωγής.
- ⌘ Σταδιακή μείωση του αριθμού των αιγών μέχρι και 20 % του υπάρχοντος σήμερα ζωικού κεφαλαίου τα προσεχή 5-6 χρόνια και αντικατάστασή τους με προβατίνες, όπου αυτό είναι εφικτό (ειδικά στο Νομό Αττικής και τις περιοχές "Δίκτυο Φύσης 2000"), με την παροχή κινήτρων μέσω διαφόρων προγραμμάτων π.χ. εκτατικοποίηση της κτηνοτροφίας, σχέδια βελτίωσης κ.λπ.
- ⌘ Εφαρμογή προγραμμάτων για έλεγχο και εξάλειψη ζωοανθρωπονόσων και ζωνοδόσων, με εφαρμογή εμβολιακών προγραμμάτων, αποπαρασιτισμών και όλων των απαραίτητων προληπτικών μέτρων.

- ⌘ Καλύτερη παρακολούθηση, έλεγχος, έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση των προβλημάτων υγείας του ζωικού κεφαλαίου με αναβάθμιση, ενίσχυση και οργάνωση σε σύγχρονη βάση των Κτηνιατρικών Υπηρεσιών της Περιφέρειας. Εκτίμηση της αποτελεσματικότητας, μέσω μελέτης, του μέχρι σήμερα εφαρμοζόμενου προγράμματος εκρίζωσης και ελέγχου της βρουκέλλωσης, και ενδεχομένως ανασχεδιασμός αυτού, και εν συνεχεία συντονισμένη και οργανωμένη εφαρμογή του.
- ⌘ Επέκταση καλύψεων του ΕΛΓΑ σε ασθένειες όπως λοιμώδης αγαλαξία, ενζωτική αποβολή (χλαμυδίαση) καθώς και παραφυματίωση.
- ⌘ Διεύρυνση στην εφαρμογή του προγράμματος γονοτυπικής ανάλυσης των προβάτων ως προς την ανθεκτικότητά τους στην τρομώδη νόσο.
- ⌘ Παρασκευή ειδικού σιτηρεσίου που θα επιφέρει αύξηση της παραγωγής σε γάλα και σε κρέας μέσω εκπόνησης ειδικής μελέτης – έρευνας και πιλοτικής εφαρμογής των αποτελεσμάτων.

Γενετική Βελτίωση - Εγχώριες Φυλές

- ⌘ Διαχείριση αναπαραγωγικού - γενετικού υλικού των καθαρών φυλών. Λήψη απόφασης για το ποιες καθарές φυλές θα διατηρηθούν και με ποιο τρόπο θα προστατευθούν και θα επεκταθούν και πως θα μειωθούν παράλληλα τα διασταυρωμένα ζώα.
- ⌘ Διάσωση, αναβάθμιση, βελτίωση εγχώριου γενετικού υλικού.
- ⌘ Ενίσχυση των προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης των ζώων και ελέγχου αποδόσεων του κτηνοτροφικού κεφαλαίου, μέσω της συνέχισης και ενδυνάμωσης των προγραμμάτων διατήρησης των αυτόχθονων σπάνιων φυλών και πληθυσμών αγροτικών ζώων που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για κάθε Περιφέρεια.
- ⌘ Χρησιμοποίηση των εφαρμοζόμενων προγραμμάτων γενετικής βελτίωσης των ζώων μέσω πιστοποιημένου φορέα.
- ⌘ Άμεση ενίσχυση ή/και δημιουργία, όπου χρειάζεται, Κέντρων Γενετικής Βελτίωσης Ζώων με την αυστηρή εποπτεία της πολιτείας, πιστοποιημένων μονάδων παραγωγής ζώων αναπαραγωγής σε ευρεία κλίμακα.

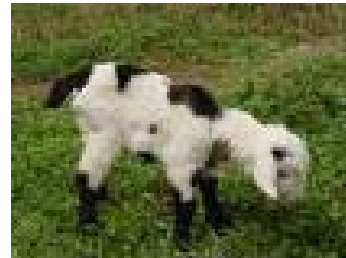
- ⌘ Δημιουργία βελτιωμένων ελληνικών φυλών ή οργάνωση της εκτροφής εγχώριων φυλών ζώων που κινδυνεύουν με εξαφάνιση, ικανοποιητικής παραγωγικότητας και διατήρηση ικανοποιητικού αριθμού ζώων, για τη διασφάλιση της παραγωγής φέτας με ανταγωνιστικούς όρους θωρακίζοντας, έτσι και το χαρακτηρισμό διαφόρων προϊόντων ως ΠΟΠ (κυρίως της φέτας) και ΠΓΕ.
- ⌘ Άμεση αύξηση του γενετικά ελεγχόμενου πληθυσμού με την άμεση κινητοποίηση και τη λήψη μέτρων από τις αρμόδιες υπηρεσίες γενετικής βελτίωσης του Υπ.Α.Α.Τ., εντοπίζοντας και αξιοποιώντας τα καθαρά γενετικά κοπάδια.
- ⌘ Δημιουργία νέας ομάδας γενετικής παρακολούθησης και βελτίωσης από τα κέντρα γενετικής βελτίωσης, των παράγωγων των συζεύξεων πιστοποιημένων προβατίνων ξενικών φυλών με κριάρια των ντόπιων φυλών.
- ⌘ Δημιουργία φορέων ζώων αναπαραγωγής καθαρής φυλής για τις σημαντικότερες εγχώριες φυλές, οι οποίοι θα αναλάβουν την ευθύνη της εφαρμογής των προγραμμάτων της γενετικής βελτίωσης, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου, ώστε να υπάρχει δυνατότητα συνεχούς προμήθειας ζώων υψηλών αποδόσεων εγχώριων φυλών, που να συνοδεύονται από γενεαλογικά πιστοποιητικά.
- ⌘ Άμεση αξιοποίηση των ελέγχων γαλακτοπαραγωγής, για την εφαρμογή, στις καθαρές φυλές, του κατάλληλου, κάθε φορά, σχήματος γενετικής βελτίωσης. Ο αριθμός των προβατίνων που θα ελέγχονται, θα καθορίζεται σύμφωνα με το μέγεθος της φυλής και τον επιδιωκόμενο στόχο και δεν θα επιτρέπεται το φαινόμενο της μείωσής του κάθε φορά που παρουσιάζονται οικονομικές ή άλλες δυσκολίες.
- ⌘ Απαραίτητη η αιτιολόγηση του βελτιωτικού στόχου που επιδιώκεται από την εισαγωγή των ξένων φυλών και περιορισμός της ανεξέλεγκτης εισαγωγής ζώων ξένων φυλών. Ανάγκη άμεσης ενημέρωσης των παραγωγών σχετικά με τα ζώα ξένων φυλών που εισάγονται από χώρες μέλη της Κοινότητας και τρίτες χώρες, ως προς την ικανότητα προσαρμογής τους στις συνθήκες εκτροφής της Ελλάδας και τις δυνατότητες αξιοποίηση του γάλακτος των φυλών αυτών για την παραγωγή ΠΟΠ.

Προστασία & διατήρηση αυτόχθονων φυλών

℞ Παραγωγή ζωικού αναπαραγωγικού υλικού. Περιλαμβάνει την παροχή υπηρεσιών στήριξης για:

- * Την τήρηση στοιχείων γενεαλογίας και μητρώων των ζώων στις εκμεταλλεύσεις, προκειμένου να τηρηθούν γενεαλογικά βιβλία από τους επίσημα αναγνωρισμένους φορείς αναπαραγωγικών ζώων και από τα Κέντρα Γενετικής Βελτίωσης Ζώων.
- * Τον έλεγχο των αποδόσεων των ζώων, την λήψη και καταχώρηση των στοιχείων ποσοτικής και ποιοτικής απόδοσής τους και τον ατομικό και απογονικό έλεγχό τους.
- * Την εκτίμηση γενετικών αξιών, που απαιτεί την επεξεργασία των στοιχείων του ελέγχου ποιοτικής και ποσοτικής απόδοσης των ζώων, με τη χρήση κατάλληλων δεικτών και στατιστικών μοντέλων και την έκδοση και δημοσιοποίηση των τελικών αποτελεσμάτων.

℞ Αξιοποίηση ζωικού αναπαραγωγικού υλικού που περιλαμβάνει την προμήθεια, διακίνηση και χρησιμοποίηση σπέρματος, τη δημιουργία κέντρων συγκέντρωσης ζώων αναπαραγωγής, τη διατήρηση ζώων υψηλής γενετικής αξίας και την αγορά αρρένων ζώων αναπαραγωγής για την κάλυψη των αναγκών σε ζωικό αναπαραγωγικό υλικό.

℞ Υποστήριξη Ενώσεων, Οργανώσεων Παραγωγών και μεμονωμένων κτηνοτρόφων, που περιλαμβάνει :

- * Την ενημέρωση και επιμόρφωσή τους για την ίδρυση και τήρηση γενεαλογικών βιβλίων και μητρώων καθώς και την ενημέρωσή τους για την σκοπιμότητα ίδρυσης φορέων αναπαραγωγής καθαρών φυλών αγροτικών ζώων και υβριδικών χοίρων αναπαραγωγής.
- * Την τεχνική και επιστημονική στήριξή τους για την αντιμετώπιση προβλημάτων που ανακύπτουν κατά την υλοποίηση των ανωτέρω δράσεων.
- * Την οικονομική στήριξη των κτηνοτρόφων για την κάλυψη πρόσθετων δαπανών που απαιτούνται για την ίδρυση και τήρηση γενεαλογικών

βιβλίων και μητρώων, όπως σχεδιασμένες συζεύξεις διατήρηση δοκιμαστικών κριών, στις εκμεταλλεύσεις, συγχρονισμός οχείων κ.λπ.

- ✚ Ενθάρρυνση της ίδρυσης, μεταξύ των φορέων που θα συμμετάσχουν στο πρόγραμμα, βιώσιμων φορέων αναπαραγωγής καθαρής φυλής και διάθεσης, στους κτηνοτρόφους της Περιφέρειας, ζώων αναπαραγωγής.

Διαχείριση Βοσκοτόπων

Η βελτίωση της παραγωγικότητας των βοσκησίμων εκτάσεων και η ορθολογική διαχείρισή τους, με βάση την βοσκοϊκανότητά τους είναι πλέον αναγκαία, για να εφαρμοστούν σωστά οι Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής για τα διαρθρωτικά προγράμματα ή η πολλαπλή συμμόρφωση για τις άμεσες ενισχύσεις, στον τομέα της κτηνοτροφίας. Για την εξασφάλιση της βιωσιμότητας των κλάδων της ζωικής παραγωγής εκτατικής μορφής κρίνεται αναγκαία η προώθηση και εφαρμογή των κατάλληλων συστημάτων ελεγχόμενης βόσκησης και η εφαρμογή ζωνών απαγόρευσης βόσκησης σε απειλούμενα ή υπό κατάρρευση οικοσυστήματα. Για το λόγο αυτό προτείνονται τα κάτωθι:

- ✚ Εφαρμογή και εκπόνηση προγραμμάτων διαχειριστικών μελετών, σχεδίων διαχείρισης κτηνοτροφικών ζωνών βόσκησης και ειδικότερα:
 - * Χαρτογράφηση των βοσκοτόπων, καταγραφή του ισχύοντος ιδιοκτησιακού καθεστώ, ψηφιοποίηση τους με την χρήση συστημάτων GIS.
 - * Προσδιορισμός των δεικτών βόσκησης (βοσκοϊκανότητας, της επιτρεπόμενης βοσκοφόρτωσης-πυκνότητα βόσκησης).
 - * Αύξηση των νομευτικών πόρων.
 - * Δημιουργία κατάλληλης τεχνικής υποδομής, για σωστές συνθήκες διαβίωσης ανθρώπων και ζώων, στους βοσκοτόπους.
 - * Σχέδιο ορθολογικής διαχείρισής τους καθώς επίσης και των απαιτούμενων έργων βελτίωσης και τεχνικών έργων.

- ✖ Χωροθέτηση κτηνοτροφικών ζωνών και απαγόρευση βόσκησης σε απειλούμενα ή υπό κατάρρευση οικοσυστήματα.
 - ✖ Εφαρμογή προγράμματος βελτίωσης της παραγωγής βοσκήσιμης ύλης, είτε με τη βελτίωση των φυσικών βοσκοτόπων, είτε με τη δημιουργία τεχνητών λειμώνων.
- ℳ Σύσταση φορέα διαχείρισης των βοσκοτόπων κατά περιοχή.
 - ℳ Μείωση του ζωικού κεφαλαίου, με παράλληλη βελτίωσή του, ώστε να μη μειωθεί η παραγωγή σε γάλα και κρέας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη βόσκηση μικρότερου αριθμού ζώων, άρα μικρότερη πίεση στους βοσκοτόπους.
 - ℳ Εκτατικοποίηση της κτηνοτροφίας με σκοπό τη μείωση της βοσκοφόρτωσης των επιβαρυσμένων βοσκοτόπων και την ορθολογική διαχείρισή τους με στόχους, τη βελτίωση της φυτοκάλυψής τους, την αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και την προστασία τους από την διάβρωση.
 - ℳ Στις εκτατικού τύπου εκτροφές θα πρέπει να προωθηθεί η εφαρμογή ορθολογικών συστημάτων διαχείρισης των βοσκοτόπων σε συνδυασμό με την εφαρμογή ορθολογικής εκτροφής που θα συμπληρώνει τις ανάγκες των ζώων.
 - ℳ Αξιοποίηση της αυτοφυούς βοσκήσιμης ύλης με έργα υποδομής που επιτρέπουν την επιμήκυνση του χρόνου βόσκησης στις κατάλληλες περιοχές.
 - ℳ Δημιουργία τεχνικών έργων και έργων υποδομής, όπως δρόμοι προσπέλασης, ομβροδεξαμενές, αγωγοί μεταφοράς νερού, υδρομαστεύσεις, ποτίστρες, στέγαστρα ζώων, ράμπες φόρτωσης ζώων, λουτρά αποπαρασίτωσης ζώων, κ.λπ.
 - ℳ Έργα βελτίωσης της λιβαδικής βλάστησης.
 - ℳ Επιλογή συστημάτων βόσκησης ανάλογα με τις συνθήκες κάθε περιοχής και των σκοπών και στόχων που επιδιώκονται.
 - ℳ Εφαρμογή ενός ήπιου συστήματος διαχείρισης των βοσκοτόπων, με την διαιρέσή τους σε δύο τμήματα και την εναλλάξ βόσκηση, έτσι ώστε να αυξηθούν οι παραγωγικές τους δυνατότητες όπου αυτό επιβάλλεται (π.χ. νησιά).

- ℳ Ρύθμιση της βόσκησης κατά χώρο και χρόνο για τη βελτίωση της παραγωγικότητας των βοσκοτόπων και την αποφυγή της υπερβόσκησης.
- ℳ Βελτίωση της βλάστησης των βοσκοτόπων με σπορά ποωδών φυτών, φυτεύσεις ξυλωδών φυτών, λιπάνσεις και απομάκρυνση ανεπιθύμητης βλάστησης.
- ℳ Οργανική σύνδεση της αιγοπροβατοτροφίας με τους βοσκότοπους. Πρέπει να καθοριστούν νέα σύγχρονα πρότυπα οργάνωσης και διαχείρισης (η αξιοποιήσιμη βοσκήσιμη ύλη, με σωστή διαχείριση και βόσκηση, μπορεί να αυξηθεί). Απαιτείται η αποφυγή της βόσκησης των βοσκοτόπων την εποχή της αναβλάστησης. Οι έντονα ανταγωνιστικές σχέσεις μεταξύ κτηνοτροφίας και φυσικού περιβάλλοντος επιβάλλεται να γίνουν σχέσεις συμβίωσης και αναβάθμισης
- ℳ Επίλυση του ιδιοκτησιακού προβλήματος, οριοθέτηση των βοσκοτόπων, κτηματογράφηση, παραχώρηση των δημοσίων εκτάσεων και ειδικότερα:
 - * Διάθεση εκτάσεων που ανήκουν στο Δημόσιο για εγκατάσταση αιγοπροβατοτρόφων με εικοσαετή παραχώρηση.
 - * Οριοθέτηση από κοινότητα - δήμο των βοσκήσιμων εκτάσεων και καθορισμός νομοευτικών πόρων (παραχώρηση τους για δεκαετή χρήση) .
 - * Διαχωρισμός των δασικών και βοσκήσιμων εκτάσεων.
 - * Εφαρμογή προγραμμάτων βελτίωσης βοσκοτόπων.
 - * Αντιμετώπιση του ιδιοκτησιακού προβλήματος των βοσκοτόπων.
 - * Καθορισμός χρήσεων γης.
- ℳ Βελτίωση της παραγωγικότητας των βοσκοτόπων, με:
 - * Περίφραξη ορισμένων διάσπαρτων τμημάτων στους βοσκότοπους για διάστημα 3-5 ετών, ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε αυτοφυή φυτά να εμπλουτίσουν τη βλάστηση του βοσκοτόπου.
 - * Ενίσχυση της βλάστησης με σπορά ορισμένων νομοευτικών φυτών κατάλληλων για τις εδαφοκλιματικές συνθήκες της κάθε περιοχής. Πειραματικές δοκιμές έχουν δείξει ότι η στρεμματική απόδοση σε βοσκήσιμη ύλη, μετά από αναχλόαση, μπορεί να πολλαπλασιαστεί (έως 5 φορές).

- * Φύτευση πολυετών και θαμνωδών νομευτικών φυτών σε ορισμένες, επικλινείς κυρίως, περιοχές των βοσκοτόπων.
- * Καθαρισμός του βοσκοτόπου από ανεπιθύμητη βλάστηση.
- * Περιτροπική προγραμματισμένη βόσκηση.

ℒ Προώθηση και οργάνωση επώνυμων «φυσικών κτηνοτροφικών πάρκων» στους φυσικούς βοσκότοπους (μέσω της συνεργασίας μεταξύ των κτηνοτροφικών μονάδων στην παραγωγή και προμήθεια ζωοτροφών και λοιπών εφοδίων, στην υγειονομική περίθαλψη των ζώων, στην παραγωγή και διάθεση των προϊόντων ζωικής παραγωγής και στην αξιοποίηση της έρευνας).

- ℒ Νομοθετική κατοχύρωση των βοσκοτόπων με επανισχυροποίηση και βελτίωση των επίμαχων άρθρων του Ν.1734/87, ώστε να αποφευχθεί η αλλαγή της χρήσης τους.
- ℒ Οριοθέτηση των βοσκοτόπων της χώρας χρησιμοποιώντας ως βάση το ΟΣΔΕ (Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου).
- ℒ Εκπαίδευση Γεωτεχνικών και κτηνοτρόφων σε θέματα διατροφής των αγροτικών ζώων, διαχείρισης βοσκοτόπων και βελτίωσης βοσκοτόπων.

Ζωοτροφές

Τα προβλήματα στον τομέα των ζωοτροφών επικεντρώνονται στην επάρκειά τους, το κόστος παραγωγής, τον έλεγχο της ποιότητάς τους και την ενδεχόμενη επιβάρυνση που προκαλεί η διατροφή των ζώων στο περιβάλλον με τη βόσκηση. Γι' αυτό προτείνεται:

- ℒ Εθνικός σχεδιασμός που θα περιλαμβάνει την παροχή κινήτρων και την ενημέρωση από τις αρμόδιες υπηρεσίες, για την αξιοποίηση και προώθηση εγχώριων ζωοτροφών αλλά και για την καλλιέργεια ζωοτροφών σε εκτάσεις που προσφέρονται για το σκοπό αυτό και στις οποίες άλλες γεωργικές δραστηριότητες δεν είναι πλέον ανταγωνιστικές (π.χ. καπνός, βαμβάκι).
- ℒ Αναβάθμιση, περαιτέρω στελέχωση και βελτίωση εξοπλισμού των αρμοδίων υπηρεσιών και εργαστηρίων του Υπ.Α.Α.Τ., που είναι υπεύθυνα για τον έλεγχο

και την κυκλοφορία ζωοτροφών, προκειμένου να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της νομοθεσίας αλλά και των κτηνοτρόφων.

- ❧ Υιοθέτηση ενός ευέλικτου σχήματος που θα αποτελείται από 13 εξειδικευμένους Γεωπόνους Ζωοτέχνες, έναν για κάθε περιφέρεια της χώρας, που θα υπάγονται άμεσα στην αρμόδια Κεντρική Υπηρεσία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και θα έχουν ως κύριο αντικείμενο τον ελεγκτικό μηχανισμό για την παραγωγή και διακίνηση των ζωοτροφών. Παράλληλα θα παρέχουν συμβουλευτικό έργο προς τους κτηνοτρόφους για την οικονομικότερη και διαιτητικά ορθότερη διατροφή των ζώων. Για τις περιφέρειες με ανεπτυγμένη κτηνοτροφία ο αριθμός των προτεινόμενων υπαλλήλων μπορεί να αυξηθεί σε δυο ανά περιφέρεια.
- ❧ Ένταξη δράσεων που αφορούν εκσυγχρονισμό και βελτιώσεις μονάδων παρασκευής ζωοτροφών, ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου ποιότητας (π.χ. HACCP) στις εν λόγω μονάδες, εφαρμογή πρακτικών φιλικών προς το περιβάλλον (π.χ. φίλτρα καθαρισμού αερίων σε μονάδες αφυδάτωσης μηδικής που χρησιμοποιούν μαζούτ σαν καύσιμη ύλη), σε αναπτυξιακούς νόμους ή θεσμούς εθνικών επιδοτήσεων.
- ❧ Εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος ελέγχου της ρύπανσης του περιβάλλοντος από τις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις.

Προϊόντα αιγοπροβατοτροφίας- Μεταποίηση- Τυποποίηση

Σε ότι αφορά την αιγοτροφία, η ανάπτυξη του κλάδου θα πρέπει να βασιστεί στην κατά το δυνατό αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων με την τυποποίησή τους (υιοθέτηση από τις Ελληνικές Αρχές προτύπων για το αίγαιο κρέας και γάλα), αναγνώριση των διατροφικών πλεονεκτημάτων τους και αξιοποίηση της προτίμησης των καταναλωτών για τα προϊόντα αυτά. Ειδικότερα, η διάθεση νωπού αιγείου γάλακτος από τα μαζικά δίκτυα εκτιμάται ότι θα έχει σημαντική αποδοχή από τους καταναλωτές για μια σειρά από λόγους (ιστορικούς, διαιτολογικούς, εντοπιότητας παραγωγής κ.λπ.). Προς το σκοπό αυτό απαιτείται να γίνουν τα εξής:

- ❧ Παραγωγή νέων προϊόντων από γίδινο γάλα.
- ❧ Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων μέσω της ανάπτυξης νέων τεχνικών, επεξεργασιών και τεχνολογιών.

- ℳ Εκπλήρωση πρότυπων με βάση την κοινοτική νομοθεσία και συμμετοχή γεωργών σε συστήματα για την ποιότητα των τροφίμων.
- ℳ Βελτίωση και εκσυγχρονισμός των μονάδων μεταποίησης-τυποποίησης-εμπορίας.
- ℳ Συνεργασία των αιγοπροβατοτρόφων με μεγάλες μονάδες μεταποίησης και εμπορίας.
- ℳ Όσον αφορά τη διασφάλιση του ονόματος «φέτα», πρέπει να υπάρξει άμεσα:

- * εφαρμογή της νομοθεσίας σχετικά με την παραγωγή της,
- * καταπολέμηση της νοθείας,
- * τυποποίηση και προώθηση της, ώστε το προϊόν να καταλάβει την πρέπουσα θέση στην αγορά,
- * στον ορισμό της φέτας πρέπει να μπει και το αυτονόητο ότι «παρασκευάζεται χωρίς χημική επεξεργασία».

- ℳ Σχετικά με το γίδινο γάλα έχουν εκπονηθεί πολλά προγράμματα από τα αντίστοιχα καθ' ύλην κρατικά ερευνητικά προγράμματα. Η μεταφορά της υπάρχουσας τεχνογνωσίας θα δώσει τεράστια ώθηση στον τομέα.
- ℳ Ιδιαίτερη προβολή των ιδιοτήτων του αιγείου γάλακτος και εντατικοποίηση των προσπαθειών προώθησης των προϊόντων από πρόβειο ή/και αιγείο γάλα (ΠΟΠ κ.λπ.) με διασφάλιση της ποιότητας (έλεγχοι) των προϊόντων στην αγορά και τυποποίησή τους. Προβολή στα Μ.Μ.Ε. (διαφημίσεις, ντοκιμαντέρ κ.λπ.) των ωφελειών από την κατανάλωση των αντίστοιχων προϊόντων.
- ℳ Προμήθεια δεξαμενών πρόψυξης και βυτίων μεταφοράς προβείου και αιγείου γάλακτος στις απομακρυσμένες περιοχές για την επίτευξη καλής ποιότητας από άποψη μικροβίων.
- ℳ Ανάδειξη και κατοχύρωση διαφόρων παραδοσιακών και τοπικών τυριών (προϊόντα ΠΟΠ) και προώθησή τους μέσα από τα δίκτυα του αγροτουρισμού.
- ℳ Δημιουργία δικτύων παραγωγής και εμπορίας των πιστοποιημένων προϊόντων.

- ⌘ Προώθηση της βιολογικής αιγοπροβατοτροφίας για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων του κλάδου.
- ⌘ Δημιουργία προγραμμάτων χρηματοδότησης του μεταποιητικού τομέα για ενέργειες που συμβάλλουν στην εξασφάλιση υποδομής και υποστήριξης της ζώνης γάλακτος (προμήθεια εξοπλισμού πρόψυξης του γάλακτος, εργαστηριακού εξοπλισμού, απασχόληση γεωτεχνικών και επικουρικού προσωπικού για την εκπαίδευση των κτηνοτρόφων, εγκατάσταση αμελκτηρίων κ.ά.).

Συμπράξεις- Δικτυώσεις

- ⌘ Στήριξη για την οργάνωση των κτηνοτρόφων σε ομάδες παραγωγών.
- ⌘ Δραστηριοποίηση, αναπροσανατολισμός και αναβάθμιση λειτουργίας Συνεταιριστικών Οργανώσεων και Αγροτικών Συλλόγων του τομέα, στην πρωτογενή παραγωγή, στη μεταποίηση και εμπορία και ανάληψη δράσεων όπως, γενετική βελτίωση ζώων, διάθεση βελτιωμένου γενετικού υλικού, επεξεργασία του γάλακτος και του κρέατος, τυποποίηση των προϊόντων κ.ά., ως κινητήριων δυνάμεων για την ανασυγκρότηση και προσαρμογή στις σύγχρονες απαιτήσεις των μικρών και μεσαίων εκμεταλλεύσεων.
- ⌘ Δημιουργία Διεπαγγελματικών Οργανώσεων ανά προϊόν (γάλα, κρέας).

Εκπαίδευση – Ενημέρωση και κατάρτιση κτηνοτρόφων και μεταποιητών

- ⌘ Ενίσχυση και εντατικοποίηση των προγραμμάτων υποχρεωτικής εκπαίδευσης των νέων κτηνοτρόφων.
- ⌘ Δραστηριοποίηση του ενιαίου εκπαιδευτικού οργανισμού στην εκπαίδευση των κτηνοτρόφων (ΟΓΕ.ΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ) και του ΕΛ.Ο.Γ στο πρόγραμμα βελτίωσης της ποιότητας του αιγείου και προβείου γάλακτος, καθώς επίσης και των μεταποιητικών επιχειρήσεων μικρού μεγέθους, για θέματα ποιότητας γάλακτος, ορθών πρακτικών εισκόμισης, νομοθεσίας, υποχρεώσεων κ.ά.
- ⌘ Δημιουργία, σε συνεργασία με τον ενιαίο εκπαιδευτικό οργανισμό, κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, εκπαιδευτικών κέντρων, για ολιγοήμερη επαναλαμβανόμενη πρακτική εκπαίδευση των κτηνοτρόφων σε θέματα σύγχρονων τεχνικών και πρακτικών εκτροφής (ενσταβλισμού, διατροφής, απογαλακτισμού, πρόληψης ασθενειών, γενετικής βελτίωσης, τεχνικής σπερματέγχυσης κ.ά). Αυτά τα κέντρα μπορούν να αναλάβουν, με την

υποστήριξη των υπηρεσιών γενετικής βελτίωσης, τη γενετική αναβάθμιση του υφισταμένου πληθυσμού προβάτων και αιγών.

- ℳ Πρέπει να υποστηριχθεί η εκπαίδευση των αιγοπροβατοτρόφων, με αξιοποίηση των κέντρων αγροτικής εκπαίδευσης (ΟΓΕ.ΕΚΑ ΔΗΜΗΤΡΑ κλπ.) και του θεσμού των Αγροτικών Συμβούλων.
- ℳ Εκπόνηση οδηγού προδιαγραφών των κτηνοτροφικών κατασκευών ο οποίος σε συνδυασμό με τις δράσεις κατάρτισης – εκπαίδευσης θα συμβάλουν στην διάδοση καλών πρακτικών στην κατασκευή κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων.
 - * Οδηγού Τεχνικών Προδιαγραφών (λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες).
 - * Οδηγού καλών πρακτικών διαχείρισης κτηνοτροφικών μονάδων (λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες).
- ℳ Προώθηση της συμβουλευτικής και επιστημονικής υποστήριξης των απασχολουμένων του κλάδου σε τομείς μεθόδων παραγωγής και εισαγωγής νέων τεχνολογιών, πληροφορικής και επικοινωνιών, καινοτομικών προϊόντων, διαχείρισης, προβολής και εμπορίας, ποιότητας τροφίμων καθώς επίσης σε θέματα για την προστασία του περιβάλλοντος και τη καλή διαβίωση των ζώων.
- ℳ Ενημέρωση και κατάρτιση των κτηνοτρόφων με στόχο να αντιληφθούν ότι ο σεβασμός του περιβάλλοντος και η χρήση ορθών γεωργικών πρακτικών, αποτελούν προστιθέμενη αξία στο τελικό τους προϊόν και όχι εμπόδιο στη διαδικασία παραγωγής.

Λοιπές Γενικές Δράσεις

- ℳ Δημιουργία Προτύπου Ολοκληρωμένης Διαχείρισης.
- ℳ Δημιουργία προτύπου για την παραγωγή ζωοτροφών αιγοπροβατοτροφίας. Σκοπός του προτύπου θα είναι η καθιέρωση συγκεκριμένων κανόνων για την προέλευση των πρώτων υλών, την παραγωγή και τις μεθόδους παρασκευής ζωοτροφών που προορίζονται για την εκτροφή αιγοπροβάτων.
- ℳ Προώθηση του βιολογικού τρόπου παραγωγής όπου είναι εφικτό.
- ℳ Προώθηση παραγωγής και χρήσης κτηνοτροφικών φυτών.

- ⌘ Προώθηση της αξιοποίησης όσων υποπροϊόντων της γεωργικής βιομηχανίας μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διατροφή των ζώων (φύλλα ελιάς, ελαιοπλακούντας, πυρήνα, πούλπα πορτοκαλιών, πούλπα ζαχαρότευτλων κ.α).
- ⌘ Εφαρμογή της ηλεκτρονικής σήμανσης των αιγοπροβάτων πριν το 2008. Η ηλεκτρονική σήμανση γίνεται στα πλαίσια του Καν.21/2004 και καθίσταται υποχρεωτική πριν το 2008.
- ⌘ Εντατικοποίηση των ελέγχων από τα αρμόδια όργανα (Κτηνιατρικές Υπηρεσίες των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, ΣΥΚΕ) όσον αφορά στη σήμανση, καταγραφή και διακίνηση των ζώων και η άμεση εφαρμογή του προγράμματος TRACES - ηλεκτρονικής παρακολούθησης της διακίνησης των ζώων. Επίσης επίσπευση διαδικασίας για την κατάρτιση του κοινοτικού προγράμματος χορήγησης οικονομικής ενίσχυσης στους αιγοπροβατοτρόφους για τη συμβατική σήμανση των προβατοειδών και αιγοειδών τουλάχιστον μέχρι το 2008, στο πλαίσιο του Καν(ΕΚ) 1783/2004.
- ⌘ Ανάπτυξη των τομέων της προβατοτροφίας και αιγοτροφίας στα πλαίσια της "αιφορικής ανάπτυξης" και της αποφυγής της απερήμωσης των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών με την ορθή εφαρμογή της οδηγίας 92/43 του Συμβουλίου" για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" σε συνδυασμό με το δίκτυο "Natura 2000".
- ⌘ Διαχειριστικές Μελέτες όπου θα ενσωματωθούν οι απαιτήσεις των Κωδίκων Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.
- ⌘ Προώθηση της ταξινόμησης σφάγιων προβατοειδών με την εκπαίδευση ταξινομητών μέσω των Σχολών Επαγγελματιών Κρέατος Αθήνας και Θεσσαλονίκης.

Το σύνολο των ανωτέρω παρεμβάσεων στοχεύουν στα κατωτέρω:

- ⌘ Δημιουργία δυναμικών κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με κύρια χαρακτηριστικά την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια.

- ℒ Προστασία του περιβάλλοντος και εξασφάλιση αειφορίας των φυσικών πόρων.
- ℒ Διαδοχή των γενεών στην κτηνοτροφία.
- ℒ Τεχνογνωσία, ενημέρωση, εκπαίδευση και επιχειρηματικότητα προς τους κτηνοτρόφους, προκειμένου να προσαρμόσουν το σύστημα εκτροφής των ζώων τους στα καινούρια δεδομένα, αλλά και στην εφαρμογή συστημάτων ορθολογικής αξιοποίησης των βοσκοτόπων.
- ℒ Συνεταιριστική και διεπαγγελματική οργάνωση και δράση.
- ℒ Ασφάλεια, εμπιστοσύνη και κοινωνική αποδοχή των κτηνοτρόφων.
- ℒ Διατήρηση του συνολικού αριθμού των εκτρεφόμενων προβάτων και αιγοειδών ή μικρή μείωση τους αλλά με σημαντική αύξηση των αποδόσεων των ζώων, κυρίως σε γάλα.
- ℒ Σταθεροποίηση της παραγωγής προβείου και αιγείου κρέατος, ώστε να διατηρηθεί η ισορροπία στην εσωτερική αγορά, κάτω από την επίδραση δύο κυρίων αντίθετων παραγόντων, δηλαδή την αύξηση της ζήτησης μετά την κρίση στους άλλους τομείς του κρέατος (βοδινό, κοτόπουλο) και τον αυξανόμενο ανταγωνισμό από εισαγόμενο πρόβειο κρέας και ζώα (προέλευσης τρίτων χωρών και E.E) που αντιμετωπίζει η εγχώρια παραγωγή, με επιπτώσεις στην τιμή παραγωγού.
- ℒ Σταθεροποίηση ή ορθολογική αύξηση της παραγωγής προβείου και αιγείου γάλακτος ώστε να μειωθούν οι τιμές παραγωγού.
- ℒ Εξασφάλιση των προϋποθέσεων παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων.
- ℒ Βελτίωση της ποιότητας, τυποποίηση των παραγόμενων προϊόντων και μείωση του κόστους παραγωγής τους, ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων.
- ℒ Βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών κυρίως με μείωση του κόστους παραγωγής και με παραγωγή νέων προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας.
- ℒ Δημιουργία βασικών υποδομών για τη συγκέντρωση και την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων προκειμένου να αντιμετωπισθεί το έντονο πρόβλημα που υπάρχει σήμερα.

- ⌘ Οργανική σύνδεση της Φυτικής με τη Ζωική παραγωγή.
- ⌘ Αναβάθμιση του ζωικού κεφαλαίου και αξιοποίηση των ντόπιων πληθυσμών προβάτων και αιγών.
- ⌘ Προστασία των παραγόμενων προϊόντων από τον αθέμιτο ανταγωνισμό και ιδίως της φέτας.
- ⌘ Σύνδεση του πρωτογενή τομέα με τον τριτογενή. Πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια προώθησης της συνύπαρξης προκειμένου να υπάρξει προστιθέμενη αξία στα προϊόντα των τομέων αυτών.